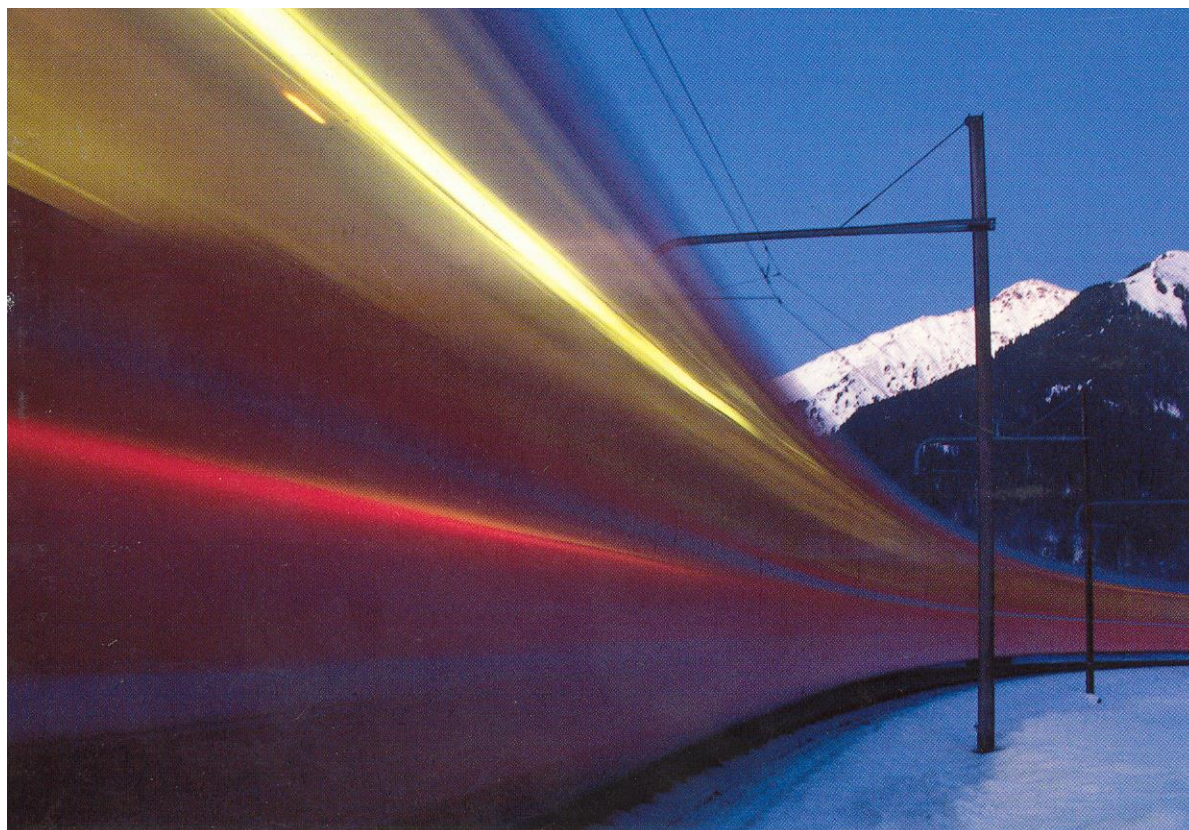

En lingia directa

2

**In cuors da romontsch sursilvan
Cudisch principal
sligiazziuns**

Lia Rumantscha

CUDISCH PRINCIPAL – SLIGIAZIUNS

Lecziun 11

		el	ella
1.	a.	la scola superiura da turissem l'universitad	x
		il gimnasi direcziun lungatgs il gimnasi direcziun economia	x
		ell'Engheltiara ell'America	x
		en in biro da viadi en hotels	x
		spagnol e tudestg franzos e tudestg	x
		maridaus buca maridaus	x
	b.	serius dinamic fidau flexibel cooperativ	x x x
	c.	Mesjamna suentermiezdi ni gievgia endamaun.	
3.	a.	Igl inserat 'Biro da traffic d'in grond center da sport tschertga per immediat collavuratur(a), maun dretg dal schef.	
	b.	Mo umens: negin Mo dunnas: Tscherschà secretaria, lavur a mez temp in büro d'advocatura. Tel. 081 862 29 06.	
	c.	Biro da traffic d'in grond center da sport tschertga per immediat collavuratur(a), maun dretg dal schef; La Lia Rumantscha tschertga collavuratur(a) contabilist(a), occupaziun parziala pussaivla.	
	d.	Per incumbensa dils artavels vendin nus a Trun-Darvella casa cun clavau e diversas parcelas d'agricultura als megliers offerents.	
	e.	Cuschinunz cun buna fuormaziun ed experienza in üna carriera internaziunala tschercha da cumprar restaurant in buna posiziun in ün center da sport in Grischun; Per incumbensa dils artavels vendin nus a Trun-Darvella casa cun clavau e diversas parcelas d'agricultura als megliers offerents	

5. a. scrivi
b. vendi
c. fineschi
d. tuorni
e. telefoneschi
f. lavuri
g. vegni
6. a. cuschini
b. vivien
c. entscheivien/entscheveien
d. prendi
e. fineschien/finîen
f. damondi
7. Ella ha udiu che
a. nus passentien/passenteien in onn da studi ell'America.
b. vus sorprendies/surprendeies in hotel en in liug da cura.
c. vus s'interesseschies/s'interesseies da far il diplom alla Scola alta d'economia.
d. Martina s'annunzi per la piazza el biro da traffic.
e. ti enqueries ina habitaziun pli gronda.
f. vus discuories/discurrîes bein engles.
g. nus beibien/buîen bugen in bien vin.
h. els baghegien ina casa da vacanzas.
8. a. stetti
b. mondi
c. stetties/steies
d. fetschien
e. detties ora
f. mondies/meies
g. fetschien/fageien
i. detti
12. Las scolas **primaras** ha ella **fatg en Svizra franzosa**. Il **gimnasi ad Aarau**. Ella **ei pia bilingua** quei **che pertucca il tudestg ed il franzos**. **Engles** ha ella **giu el gimnasi**. Mo **ella ha era fatg** in stage **ell'Engheltiara**, **cunquei ch'ella ha parents che han in hotel** a Brighton. Con **ditg eis ella stada ell'Engheltiara?** **Spitgei in mument. Jeu stoi mirar suenter. Miez onn.** **E co stat ei cul talian?** In **cuors intensiv** a Siena. Mo **ella ha detg ch'ella seigi prompta da seperfectziunar successivamein**. Dil reminent: **ella s'interessescha per la piazza**, perquei che **siu um** ha surpriu **ina lavur cheu en nossa regiun**.

14. a. hagi
b. hagi
c. hagian
d. seigi
e. hagi
f. hagi
g. seigi
h. seigien
18. a. Martina ha detg ch'ella **mondi** suenter la matura per treis meins ell'Italia.
b. Gion e Corina Casutt han detg ch'els **porschien** adina puspei jamnas da specialitads en lur ustria.
c. Claudia ha detg ch'ella **femi** dapi dus onns ed **emprovi** ussa finalmein da calar.
d. Armin ha detg ch'el **fetschi** sper sia professiun fatschentas cun mobílias veglias.
e. Dunna Cadonau ha detg ch'ella **seigi** tgirunza e **lavuri** mintgaton era per la spitex.
f. Manfred ha detg ch'el **hagi** vacanzas l'otra jamna e **mondi** ell'Islanda.
21. a. stoppi
b. sappi
c. dettien/deien part
d. seigies
e. hagi
f. mondien/meien
23. a. Jeu **fuss** cuntents, sche ti scrivas a nos clients ch'il hotel seigi serraus tochen miez matg.
b. Nus savein co ella ei. Ella **vegness** mo, sch'ella ei segira ch'ei dat enzatgei bien da magliar.
c. Jeu sun segirs che Andrea **acceptass** l'invitaziun, sch'el ha liber.
d. Sche ti **(ha)vesses** pazienza, **savessen** nus empruar da tschintschar cun Duri sur da quei problem.
e. Sch'ins sa esser segirs che José va buca naven suenter in onn, **savess** ins eleger el.
f. **Vegnesses** ti era, sche nus **massen** damaun a sera empau cun velo?
g. Sch'il patrun **dumandass** buca memia bia, san ins ponderar da cumprar quella casa.
h. Sch'ei plova, **magliassen** nus endadens, sch'ei fa bial'aura, **savessen** nus star ordadora.
i. Nus **fussen** leds, sche vus **finesses** la lavur aschi spert sco pusseivel.

25. I. Urgent! Avertura en 15 dis. Ustria nova enquera cameriera sperta e curteseivla sur miezdi/denter las 17.30 e las 22.00. Per informaziuns telefonar denter las 17.30 e las 22.00/sur miezdi, 081 864 15 80.
- II. Armida Leutenegger **ha finiu** il gimnasi cun ina matura da 72 puncts. Lu **ha** ella **interrut** il studi per in onn ed **ei viaggiada** tras l'America dil Nord e tras il Canada. Lu **ha** ella **entschiet** a luvrar en in biro d'architectura e dasperas **eis** ella **ida** a scola. Suentar quater onns **ha** ella **fatg** il diplom HTL. Quei **ei stau** in temps che **ha dumandau** bia lavur e disciplina. Ussa **ha** ella **anflau** occupaziun en in biro d'architectura en Pologna.
- III. a. Cura **eis** ti **sedestadaus/sedestadada** oz endamaun?
b. Fetg baul. Jeu hai stuiu ir a sepresentar oz a Schaffusa, perquei che jeu **sun s'annunziaus/s'annunziada** per ina piazza en in biro da viadi.
c. Per esser bein preparaus (preparada) **sun** jeu **s'informaus/s'informada** ordavon sur dalla purschida turistica da quei biro da viadi.
d. Jeu **sun** era **sefatschentaus/sefatschentada** empau culs problems ecologics en connex cul turissem per quella presentaziun.
e. La sera sun jeu turnaus (turnada) a casa pér tard. Jeu erel aschi staunchels (stauncla) che jeu **sun sedurmentaus/sedurmentada** immediat.
- IV. a. Signur Andry ha scret che vus **tuornies/turneies** pér en circa treis jamnas.
b. Marisa ha telefonau ch'ella **seigi partida** da Londra, mo ch'ella **stetti** aunc duas jamnas tier in'enconuschenta a Paris avon ch'encurir in'otra piazza.
c. Has dumandau il spazzatgamin sch'el **vegni** quest'jamna ni pér l'otra jamna?
d. Cura che vus veseis vos enconuschents, stueis vus dumandar els sch'els **hagien emblidau** da reservar la habitaziun per questa stad ni sch'els **hagien l'intenziun** dad ir en in auter liug.
e. Haveis saviu dir a Claudio ch'ei **seigi** memia tard per reservar ils plazs?
f. Signur Filli ha scret a mi ch'el **sappi** buca risguardar mia annunzia.
- V. a. El ha detg ch'el **hagi** buca temps ussa. Jeu **sappi** telefonar ad el quaserà.
b. Jeu hai detg ad els che ti **stetties** mal da vegnir empau pli tard, mo ti **speries** dad esser cheu circa en mes'ura.
c. Jeu hai mo telefonau ad ella e dumandau tgei ch'ei **detti** da niev e tgei che nus **stoppien/stueien** far.
d. Dus han scret ch'els **sappien** buca vegnir e ch'els **laschien** perstgisar.
e. Nus stuein aunc scriver ad ellas che nus **hagien/haveien stuschau** la radunonza per in'jamna e ch'ella **hagi liug** pér ils 2 da mars.

- VI.
- a. Tgei candidats paran **a** Vus **da** vegnir **en** damonda?
  - b. Suentar cuort temps interrumpa el il studi ed entscheiva **a** far **da/il** guid **per** turists tudestgs, franzos e talians.
  - c. Siu biro **da** viadi ha engaschau el **per** menar turists americans **ell'**America dil Sid.
  - d. Ins senta ch'el ei viagias bia e ch'el sa ir entuorn bein **cun la** glied.
  - e. Contas persunas s'interesseschan **per** quella piazza?
  - f. Tgi proponas ti **per** la tscharna pli stretga?
  - g. Emprova **da** fixar in termin **per** sonda che vegn.
  - i. **Per** oz stei bein e **sin** seveser.

Lecziun 12

1. a. lavur Igl um ei architect e la dunna lavura il mument 20%.
 affons Els han plirs affons ch'ei aunc pigns.
 habitaziun Els stattan en ina habitaziunetta da treis stanzas.
 finanzas Els han era mess d'ina vart empau raps. Ed il bab digl um fuss prompts da gidar els.
- b. Els san gleiti buca pli nua metter tut lur rauba.
3. Jeu sperel che
- a. jeu **stoppi** buca haver semtgau tut ils plans gia per damaun.
 b. ina casa d'ina famiglia **cuosti** buc aschi bia.
 c. nus **stoppien/stueien** buca star ditg pli en quella habitaziun.
 d. ils affons **hagien** lu era dapli plaz per lur rauba.
 e. la banca **concedi** a nus in credit.
 f. nus **prendien/prendeien** peda da mirar entuorn.
4. a. meisetta d. umet g. pignet
 b. casetta e. mattetta h. biet
 c. stivetta f. cudischet i. plaunet
6. februna gattun
 casuna meisuna
 locomotivuna umun
- lavuratscha groppatsch
 ventatsch tuppatsch
8. Igl ei necessari che nus **enquerien/encurien** ina habitaziun pli gronda. Marta pretenda che nus **hagien/haveien** memia pauc plaz. Ella giavischa che nus **mirien/mireien** per ina habitaziun ni ina casa buca memia cara. Igl ei meglier che nus **fetschien/fageien** buc aschi gronda prescha. Nus dein adatg che nus **selaschien/selascheien** buca cuglienar d'enzatgi. Igl ei uras che nus **prendien/prendeien** ina decisiun.
9. Jeu creiel
- a. **ch'el ditgi** buca bia.
 b. **ch'el vegli pagar** aschi pauc sco pusseivel.
 c. **ch'els sappien bardigliar** pér en in onn.
 d. **ch'el hagi semtgau** la skizza en quendis dis.
 e. **che nus stoppien/stueien haver** silmeins quater.
 f. **che jeu sappi luvrar** l'auter onn circa trenta tochen curonta pertschien.
 g. **ch'el hagi** aunc ditg **lavor**.

10. a. anfli / emprendi
b. investeschi / gudogni
c. hagian pagau
d. hagian/haveien / sappies
11. Mo nus savessen **far la casa** ni eleger la habitaziun **aschia che nus** integrassen **tiu biro**.
Gie, gliez hai **jeu era tertgau**.
A mi fa ei ora nuot da spargnar **in pèr onns** alla **liunga**. En **treis onns**, cura **ch'ils affons ein pli gronds**, sai jeu **lu era entscheiver a luvrar** dapli **che mo quels 20% che jeu lavurel ussa**. **Sas, ei fa** queidas **da cumprar enzatgei**, sch'ins **vesa tgei** che **Gion e Tina han fatg**. E **con plaz** ch'els **han**.
13. a. Nus **savessen** mirar entuorn, sche nus **anflassen** enzatgei da cumprar.
b. Nos geniturs **fussen** promts da gidar cun las finanzas.
c. Mario **(vu)less** baghegiar la casa aschia ch'el **integrass** era siu biro d'architectura.
d. En dus onns **savess** Marta puspei luvrar dapli.
e. Per schubergiar tut **(vu)lessen** els haver agid.
f. **(Ha)vesses** ti era tschaffen da far quei pass?
g. **(Ha)vessen** tes vischins era tschaffen da cumprar ina casa? Jeu sai buc. Forsa ch'els **preferessen** da cumprar ina habitaziun.
14. a. Nus gidein **a cundiziun che** vus **seigies** era promts da far vies meglier.
b. Fai cazzola **per che** ti **stoppies** buca sfurzar tes egls.
c. Mettei pli da bass il radio **per ch'ils** vischins **sappien** durmir.
d. Va dad esch ora **senza ch'els audien** enzatgei.
e. Brassa ditg la pulenta **per ch'ella vegni** propi buna.
f. Jeu sustegnel tei **a cundiziun che** ti **gidies** era ina gada mei.
16. avantatgs
- el fuss siu agen patrun
- el savess gudignar dapli
- el savess disponer sez da siu temps da lavur
- el havess plascher da far quei pass (nova motivaziun)
- disavantatgs
- el (ha)vess dapli resca
- el stuess dar si sia piazza segira tier la banca (paga garantida, vacanzas garantidas)
- el stuess pagar la quota da participaziun ed ha buc avunda capital en reserva
- el fuss dependents dalla famiglia da sia dunna

17. dueigi/duess
duei / dueigi / dueigien/dueien
dueigi / dueigien / dueigi
duei
1. Sandra ha tema **da piarder** sia piazza.
  2. La secretaria ha empermess **da scriver** quella brev.
  3. Jeu creiel **d’haver fatg** tut il pusseivel.
  4. La sora ha cussegliau ad ella **da prender** la piazza.
  5. Il schef da persunal ha detg ad Angela **da tarmetter** sia documentaziun.
  6. Nus (ha)vein empermess ad els **da gidar**, sch’ei fa da basegns.
  7. Reto ha detg a nus **da vegnir** sperasvi ina gada.
  8. Nus sperein **da puder** finir la lavur tochen damaun a sera.
18. a. La lavur da quest’jamna ei pli interessanta che quella dall’jamna vargada.
La lavur da quest’jamna ei aschi interessanta sco quella dall’jamna vargada.
- b. Il gudogn sin quei tip da software ei pli gronds ch’il gudogn usitau.
Il gudogn sin quei tip da software ei aschi gronds sco il gudogn usitau.
  - c. Il project digl architect Quadri ei pli rufinaus che quel da tiu amitg.
Il project digl architect Quadri ei aschi rufinaus sco quel da tiu amitg.
  - d. Quei computer ei pli pratics che quel che jeu hai mussau avon.
Quei computer ei aschi pratics sco quel che jeu hai mussau avon.
  - e. Il stampader da miu frar ei pli sperts ch’il tiu.
Il stampader da miu frar ei aschi sperts sco il tiu.
19. a. Carli ei il collega, **cun il qual jeu sun ius/jeu sun ida a tscheina.**
b. Dunna Coray ei la secretaria, **alla quala ella ha scret ina brev.**
c. Mia amitga ei la persuna, **per la quala jeu fagess tut.**
d. Els ein da quels tips, **cun ils quals jeu mass mai en vacanzas.**
e. Vus essas las sulettas persunas, **allas qualas nus vein raquintau l’entira historia.**
f. Giacun ei il scolast, **dil qual els seregordan aunc bein.**
g. Giulietta ei la giuvna, **dalla quala jeu hai udiu tut.**
20. a. nua che (nua ch’el)
b. nua che (nua ch’els)
c. danunder che
d. nua che (nua ch’el)
e. nua che
f. danunder che

22. I. Igl ei meglier che ...
- ... Flurin **prendi** buca quella piazza ch'il schef ha offeriu ad el.
  - ... ti **mondies** buca giuadora e **stetties** a casa.
  - ... els **enquerien** ina habitaziun per in prezi favoreivel.
  - ... vus **mondies/meies** a star en in quartier pli ruasseivel.
  - ... Martin **fetschi** aunc in cuors d'engles avon ch'ir ell'America.
- II.
- Jeu hai fatg ina skizza **per che** ti **sappies** nua che ti stos deponer la clav.
  - Mumma ha scret si tut quei che nus havein da cumprar **per che** nus **emblidien/emblideien** nuot.
  - Nus fagein in contract **per che** tut **seigi** en uorden.
  - Vus stueis far prescha **per che** vus **vegnies/vegnies** buca memia tard alla staziun.
  - Damonda Claudio tgei senda che nus stoppien prender **per che** nus **piardien/perdeien/perdien** buca memia bia temps.
- III.
- Jeu sai buca, sche jeu **duei/duess** star ni sche jeu **duei/duess** ir.
  - Jeu hai bein avertiu vus che vus **dueigies/dueies** buca cumprar quella habitaziun.
  - Cura has ti detg che nus **dueigien/dueien** esser alla staziun?
  - Tgei flurs **duein** els cumprar per tei, sch'els van tier il hortulan?

Lecziun 13

1.
  - a. Martin telefonescha naven dad ina cabina da telefon alla staziun.
  - b. La vischina da Martin ha las clav.
  - c. volver la clav duas gadas a seniester.
  - d. la duscha / la finiastra-stiva
  - e. Puspei alla vischina da Martin.

4. Gie. **Cheu ei Claudia.**
E cheu sun jeu, Martin. Tgau Claudia.
Jeu sun surstada che ti telefoneschas. Eis ei enzatgei special?
Gie, **propi. Teidla. Jeu sun alla staziun, en ina cabina. Miu tren parta en ina mes'ura.**
Tgei? **Ti partas? Nus vein bein fatg giu che jeu vegni tier tei in pèr dis?**
Gie. **Jeu stun mal. Jeu stoi ir giu la Bassa pervia da fatschentas.**
Co fagein nus cun las clav da tia habitaziun?
Quei ei negin problem. Jeu hai dau las clav alla vischina.

5.
  - a. Gie. Jeu teidlel. Eis ei enzatgei special?
Gie **propi. Teidla. Jeu sun alla staziun. Jeu mon sil tren en ina mes'ura.**
Tgei? **Ti vas sil tren? Nus vein bein fatg giu che jeu vegni tier tei in pèr dis?**
Gie. **Jeu stun mal. Jeu stoi turnar en Spagna ed jeu sperel d'anflar ina couchette.**

  - b. Gie. Jeu teidlel. Eis ei enzatgei special?
Gie **propi. Teidla. Jeu sun a Cointrin. Jeu partel en ina mes'ura.**
Tgei? **Ti partas? Nus vein bein fatg giu che jeu vegni tier tei in pèr dis?**
Gie. **Jeu stun mal. Jeu mon a Cairo ed jeu stoi aunc far il check-in.**

  - c. Gie. Jeu teidlel. Eis ei enzatgei special?
Gie **propi. Teidla. Jeu sun al port da Napoli. Jeu partel en ina mes'ura.**
Tgei? **Ti partas? Nus vein bein fatg giu che jeu vegni tier tei in pèr dis?**
Gie. **Jeu stun mal. Jeu mon en Sicilia ed jeu stoi aunc ir per il bigliet.**

  - d. Gie. Jeu teidlel. Eis ei enzatgei special?
Gie **propi. Teidla. Jeu sun egl auto sin l'autostrada. Jeu mon a Turitg.**
Tgei? **Ti vas a Turitg? Nus vein bein fatg giu che jeu vegni tier tei in pèr dis?**
Gie. **Jeu stun mal. Jeu s'entaupel cun in client e sun gia empau tard.**

6.
  - a. **Co fagein nus cun ils bigliets?**
Quei ei negin problem. Jeu hai dumandau Cristina dad ir per tut.
Jeu stun mal che jeu sai buc ir mez.

- b. Co fagein nus cun il babysitter?
Quei ei negin problem. Jeu hai dumandau ina buna amitga da far quei per mei.
Jeu stun mal che jeu stoi haver semtgau ina lavur per damaun.
- c. Co fagein nus cun l'adresa da Pieder?
Quei ei negin problem. Jeu hai era dau ella ad Erna.
Jeu stun mal che jeu anflel buca ella pli.
- d. Co fagein nus cun il video?
Quei ei negin problem. Jeu hai supplicau Silvia da registrar quei.
Jeu stun mal che miu fegl ha registrau enzatgei suren.
- e. Co fagein nus cun la tscheina?
Quei ei negin problem. Jeu hai pinau tut ordavon.
Jeu stun mal che jeu stoi luvrar tochen las otg.
- 8.**
- a. ..., fai sco sche ti savesses da nuot.
b. ..., fai sco sche Martina (ha)vess telefonau oz gia pliras gadas.
c. ..., fai sco sche ti vulesses cumprar ina.
d. ..., fai sco sch'ei fuss in'ura pli tard.
e. ..., fai sco sche ti (ha)vesses buca udiu.
f. ..., fai sco sche ti (ha)vesses ina temuna.
g. ..., fai sco sche ti (ha)vesses negin'idea.
h. ..., fai sco sche ses amitgs fussen i.
- 9.** Ei fuss bien, sche ti magliasses ...
- a. ... ils ovs. Schiglioc van quels en mal.
b. ... il pulaster. Schiglioc va quel en mal.
c. ... las ligiongias frestgas. Schiglioc van quellas en mal.
d. ... las verduras. Schiglioc van quellas en mal.
e. ... il pèsch. Schiglioc va quel en mal.
f. ... las cotlettas. Schiglioc van quellas en mal.
g. ... la mozzarella. Schiglioc va quella en mal.
h. ... il dir. Schiglioc va quel en mal.
i. ... il caschiel lom. Schiglioc va quel en mal.
- 10.**
- a. Metta
b. Pren/Prendi
c. Beiba/Bui
d. Maglia
e. Metta/Mettei
f. Maglia
- 12.**
- a. Buca drova il furnel dalla platta da gas, fai aschi bien.
Il ventil da gas ei vegls e ti vegnesses buca da pinar el pli.
Buca fai quitaus!

- b. Buca suna clavazin, fai aschi bien.
Il vischin recloma e ti vegnesses buca da calmar el pli.
Buca fai quitaus!
  - c. Buca siara igl esch dil bogn cun la clav, fai aschi bien.
La siara ei rutta e ti vegnesses buca dad arver el pli.
Buca fai quitaus!
  - d. Buca pren mia moto, fai aschi bien.
Ils freins ein ruts e ti vegnesses buca da frenar ella pli.
Buca fai quitaus!
  - e. Buc arva la finiastra en zuler, fai aschi bien.
Il rom ei setratgs e ti vegnesses buca da serrar ella pli.
Buca fai quitaus!
- 13.**
- a. Fagei vinavon
  - b. Sedosta pli fetg
  - c. Stai empau eri
  - d. Seigies buc aschi maltschecs cun ella
  - e. Hagies empau pazienza
- 15.**
- a. - Jeu telefonass a ti questa sera, sche jeu (ha)vess temps.
- Jeu (ha)vess telefonau a ti questa sera, sche jeu (ha)vess giu temps.
  - b. - Igl ei bien, sche ti maglias ils jogurts.
- Ei fuss bien, sche ti magliasses ils jogurts.
  - c. - Sche ti volvas la clav a dretg, suna igl alarm.
- Sche ti (ha)vesses viult la clav a dretg, (ha)vess igl alarm sunau.
  - d. - Sche Martin (ha)vess buca dad ir naven, passentassen nus in bi temps ensemen.
- Sche Martin (ha)vess buca giu dad ir naven, (ha)vessen nus passentau in bi temps ensemen.
  - e. - Vus vegnis buca da serrar pli la finiastra en stiva, sche vus arvis ella.
- Vus fusses buca vegni da serrar pli la finiastra en stiva, sche vus (ha)vesses aviert ella.
  - f. - Els han temps da vegnir, sch'els vulan.
- Els (ha)vessen temps da vegnir, sch'els vulessen.
  - g. - Sche tes amitgs (ha)vessen tschaffen, savessen nus ir a dar ina partida curling ensemen.
- Sche tes amitgs (ha)vessen giu tschaffen, (ha)vessen nus saviu ir a dar ina partida curling ensemen.

16. a. Jeu prendess bugen congedi l'auter onn, sche jeu savess far liber.
b. Nus cumprassen bugen in niev auto, sche nus (ha)vessen raps.
c. Jeu mass bugen a mirar l'exposiziun, sche jeu savess ir.
d. Nus fagessen bugen in'excursiun damaun, sche nus (ha)vessen liber.
e. Els massen bugen en vacanzas quest unviern, sch'els savessen ir.
f. Jeu dess bugen ina partida schah cun tei, sche jeu (ha)vess temps.
g. Mario luvrass bugen puspei, sch'el astgass.
17. a. ..., fuss jeu ius/ida en ina fallida direcziun.
b. ..., fuss schabegiau in accident.
c. ..., (ha)vessen nus piars il tren.
d. ..., (ha)vessen nus saviu passentar las vacanzas ensemen.
e. ..., (ha)vessen nus giu temps dad ir a mirar il matsch.
f. ..., fussen nus aunc stai in'jamna si cuolm.
g. ..., (ha)vesses ti anflau pli spert il museum.
h. ..., (ha)vessen els saviu cumprar la habitaziun.
19. a. fai, siara, buca sforza, metta, metta en, fai, dai, fai, buc emblida, dai, mira, fai, buca lai
b. Fai sco sche ti fusses da casa en mia habitaziun.
Sche jeu (ha)vess patertgau ad uras, (ha)vess jeu fatg vegnir il scrinari.
Sch'ei (ha)vess da vegnir freid, lu metta en la pegna.
Sche ti (la)schasses aviert las finiastras in'uriala la damaun, da miezdi cur ch'igl ei bi cauld, e la sera, fuss jeu fetg cuntents.
Sche la glisch dalla via disturba tei en combra, stos serrar ils barcuns.
Mira sche ti sas durmir, era sch'igl ei empau clar.
20. a. Sche ti fas la duscha, **siara bein la spina dall'aua caulda**, schiglioc daguota ella.
b. Sche ti fas enzatgei da magliar, **lava giu immediat**, schiglioc **vegnan las furmiclas**.
c. La sera **siara ils barcuns**, schiglioc **disturba la glisch dalla via tei**.
d. Sche ti fas ir il tumbler, **buca drova il medem temps era la macchina da lavar**, schiglioc **tonscha la forza electrica buc**.
21. a. **Quescha** in mument e **lai** era vegnir a plaid tia sora.
b. **Stei** empau pli ruasseivels, per che vos vischins vegnien buca disturbai.
c. **Pren** aunc si duas butteglia aua minerala, sche ti vas giun tschaler.
d. **Reservei** era dus plazz per nus, sche vus telefoneis alla posta.
e. **Fai** empau vinavon per che ti vegnies aunc a fin oz cun tia lavur.

- 22.
1. **Pren/Prendei** risguard dils auters.
  2. **Controllescha/Controllei** la spertadad e la moda dad ir.
  3. **Elegia/Eligi** il vial.
  4. **Varga/Varghei**.
  5. **Va/Mei** sutvart ni **traversa/traversei**.
  6. **Stai/Ste**i eri sin pista.
  7. **Va/Mei** ensi.
  8. **Observe/Observei** ils signals.
  9. **Secuntegn/Secunteni** aschia en cass d'accident.
  10. **Indichescha/Indichei** las persunalias en cass d'accident.
- 23.
- I.
    - a. fema/fime
    - b. va/mei
    - c. pren/prendei
    - d. Leva
    - e. Fai/Fagei, lai/schei
    - f. pren/prendei, Va/Mei
  - II.
    - a. eis
    - b. prendess
    - c. (ha)vess giu
    - d. fusses levai
    - e. (ha)vessen els segir tarmess
    - f. fagein
    - g. fagess
    - h. savessen
    - i. (ha)vessen ... finiu

Lecziun 14

1.
  - a. Il schef tuorna (pér) gievgia entuorn las tschun.
  - b. scriver brevs cul computer
spedir brevs
fotocopiar artechels
  - c. igl apparat da fotocopiar
  - d. tier igl architect Fravi
  - e. el ha buc interess / el vul buca midar la software / el vul buca vegnir disturbaus pli da quella firma
  - f. Il schef vul **spustar** il termin tier siu **dentist**.

3.
  - a. Jeu **vegn ad emplenir ora el** damaun ni pusmaun.
  - b. Quei **vegn** buc a **custar** aschi bia.
  - c. Jeu **vegn a prender a tscheins el**, quei para a mi pli favoreivel.
  - d. El **vegn a far vacanzas** en circa treis jamnas.
  - e. (...) Jeu **vegn** segir **ad ir** zacu.

4.
  - a. **Savesses telefonar** al biro da viadi?
Telefonei al biro da viadi.
  - b. **Savesses pustar** ils bigliets per il concert?
Pustei ils bigliets per il concert.
  - c. **Savesses curreger** in text franzos?
Currigi in text franzos.
  - d. **Savesses clamar** in taxi?
Clamei in taxi.
  - e. **Savesses ir** alla radunanza?
Mei alla radunanza.
  - f. **Savesses star** tochen las sis?
Stei tochen las sis.
  - g. **Savesses dir** al schef da telefonar?
Schei al schef da telefonar.
  - h. **Savesses vegnir** sperasvi damaun?
Vegni sperasvi damaun.

5.
  - a. **Tarmettesses** quel aunc oz endamaun?
  - b. **Currigesses quella?**
  - c. **Desses quella** agl architect Fravi?
  - d. **Arvesses e distribuesses quella?**
  - e. **Scrivesses** ina perstgisa?
  - f. **Fotocopiasses quella?**

6.
  1. Ussa **eis ei ualti tard**. Jeu sai buca, sch'ei vala aunc la peina d'**ir en sortida**. Forsa eis ei meglier da **star a casa**.
  2. Ussa **vein nus munchentau** l'entschatta dil film. Jeu sai buca, sch'ei vala la peina da **mirar sche nus savein aunc ir en**. Forsa eis ei meglier dad **ir en in auter kino**.

3. Ussa **vein nus oramai piars** il tren. Jeu sai buca, sch'ei vala la peina da **spitgar il proxim tren**. Forsa eis ei meglier da **prender igl auto**.
4. Ussa **vein nus detg tut quei ch'era da dir**. Jeu sai buca, sch'ei vala la peina da **discuorer vinavon**. Forsa eis ei meglier da **schar star**.
- 8.
- Ella **vegn ad esser ida** en vacanzas.
  - Signur Schmid **vegn ad ir** en Spagna quest unviern...
  - Miu patrun **vegn a cumprar** la nova software...
  - Igl architect Fravi **vegn a dir** ch'el capeschi buc...
  - (...) Ella **vegn ad haver emblidau** puspei ina ga...
  - Jeu **vegn a far giu** quen l'autra ga...
  - Ella **vegn a calar** da luvrar en circa treis jamnas.
- 9.
- Vus **vegnis bein a far ina viseta** a Gian.
Secapescha che nus fagein ina viseta ad el.
  - El **vegn bein a scriver** in artechel ella gasetta sur da quei concert.
Secapescha ch'el scriva in artechel ella gasetta.
  - Ella **vegn bein a reservar** baul avunda la habitaziun da vacanzas.
Secapescha ch'ella reservescha ella baul avunda.
  - Igl architect Fravi **vegn bein a schar far** las fotocopias en siu biro.
Secapescha ch'el lai far ellas en siu biro.
  - Ti **vegnis bein a prender risguard** dils vischins, cura che ti teidlas musica.
Secapescha che jeu pren risguard dad els.
  - Vus **vegnis bein a metter** empau sablun avon casa, per ch'ins leischni buc.
Secapescha che nus mettin empau sablun.
- 10.
- Napoleon era in **grond um**, denton buc in **um grond**.
  - Co ti sas aunc ir entuorn cun tiu **auto vegl!**
  - Jeu portel a ti in **pign schenghetg...**
  - Nus vein survegniu ina **nova scolasta**.
  - Mia tatta ha breigias dad ir, ella fa mo aunc **pass pigns**.
  - Ier hai jeu entupau in **vegl amitg...**
  - Miu frar stat en quella **casa nova** sisum il vitg.
  - Daniel ha ina **cara dunna** che fa tut per siu um.
  - Mo sch'ella dat ora tut ils raps, eis ella plitost ina **dunna cara**.
- 11.
- Telefonei al signur Cathomen e **schei ad el da mirar ch'il montader da service vegni suentermiezdi**.
  - Mei tier la dunna Manetsch e dumandei, sch'ella fetschi diesch fotocopias en color per Vus**.
  - Telefonei alla dunna Bertogg e schei ad ella da reservar ina meisa per quater persunas per questa sera**.
  - Mei tier il signur Flepp e dumandei, sch'el muossi a Vus tgei tips da stampaders che vegnan en damonda pil computer che nus vein**.
  - Telefonei alla dunna Roth e fixei in termin (en sia pratica) per mei**.

- f. **Telefonei al signur Maissen e puste in tuorta per igl anniversari da mia dunna.**
13. a. Damaun marvegl **vegnin nus a stuer levar baul.**
 b. Cura che lur casa ei finida, **vegnan els a far ina biala fiasta.**
 c. Tochen l'otra jamna **vegns ti ad haver emblidau quei problem.**
 d. Sco quei che jeu vesel la caussa, **vegnin nus a prender a tscheins in fotocopiader en color.**
 e. Cura che jeu tuornel, **vegnis vus segir ad haver finiu la lavur.**
 f. Sco ch'ella ha las informaziuns necessarias, **vegn ella a telefonar.**
 g. Suenten la matura **vegn ella probablamein ad ir ell'America.**
14. a. Martina ha dau part ch'ella **vegli buc entscheiver a luvrar gia l'otra jamna.**
 b. La secretaria manegia ch'igl architect Fravi seigi segir buca, **incantaus da far ina massa fotocopias per els.**
 c. Jeu supponel che **nus stoppien cumprar in niev fotocopiader, sch'il vegl funcziunescha buca pli.**
 d. Il schef ha detg ch'el **sappi ualti segir buc ir tier il dentist pusmaun.**
 e. Il trenader ha informau mei che **jeu vegni en tur la proxima gada per far la cuorsa.**
 f. Els han communicau ch'ei **mondi segir ver treis jamnas tochen che nus hagien ina risposta definitiva.**
 g. Jeu hai avertiu tei che **quei computer vegl drovi empau pazienza (e ch'el seigi veramein plauns en cumparegliaziun culs novs).**
15. > Venderdis **calass jeu bugen da luvrar entuorn las treis, sche Vus veis nuot encunter.**
 < Na, na. **Quei stuess ir. Mo mirei da far giu cun Vossa collega ch'ella seigi cheu. Il secretariat sto en mintga cass esser occupaus.**
 > **Jeu vegn a far miu pusseivel che Vus vegnies buc ellas stretgas.**
 < Bien. Lu **vein nus tut. Fagei buna lavur. Sin seveser.**
 > **Adia. Tochen gievgia.**
16. a. buca fagei quitaus
 senz'auter / quei ei negin problem
 d'accord
 buca fagei quitaus / quei vegn segir ad ir
 jeu fetsch miu pusseivel
 quei vegn segir ad ir / quei ei negin problem
- b. buc emblidei quei!
 giavelen!
 tedlei!
 pia
 e lu
 en mintga cass

17. a. Senz'auter.
b. Quei ei negin problem.
c. Tedlei!
d. D'accord. .... en mintga cass
e. Giavelen!
f. Buca fagei quitaus!
g. fetsch miu pusseivel
h. Buc emblidei quei!
19. - nus vein examinau **manedlamein**
- avantatgs **nundubiteivels**
- da buc entrar pil mument sin Vossa **proposta**
- **elaborar** ina nova versiun
- sche Vus **contactasses nus**
- la basa per ina midada ei aunc buca **dada**
- **veis Vus l'intenziun** dad elaborar ina nova versiun
20. Cara Ursina
Jeu confirmel bugen quei che nus vein fixau al telefon oz endamaun.
Nus empustein treis measas da lavur, duas pli pintgas ed ina gronda sco quei ch'ellas figureschan en Vossa (tia) offerta. Vus furnis (ti furneschas) era treis sutgas da biro dil tip B 17, sco offeriu. E dalla cruna fai aschi bien e furnescha a nus otg elements.
Cunquei che Vossa (tia) firma ei stada d'accord da vegnir encunter cul prezi, vein nus saviu prender ina decisiun en Vossa (tia) favur.
Datum da furniziun: sil pli tard ils 15 d'avrel.
- Cun cordials salids
21. I. a. **Fagei** aschi bien e reservei per questa sera ina meisa per quater persunas.
b. **Hagies** pazienza, signur Deplazes.
c. Pia, dunna Saluz, **mei** sil plaun sura tier igl architect Fravi...
d. **Stei** aunc in mument.
e. Signur Juon, **dei** spert in telefon alla firma Digisystems.
f. **Schei** quei cun plaids pli sempels.
- II. a. (...), **vegn** jeu **ad ir** a pei.
b. Ella **vegn** buc **a seschar stermentar**.
c. Els **vegnan a far** lur pusseivel per esser cheu ad uras.
d. Cun quellas vias leischnas **vegn** ins **a stuer** ir plaunsiu.
e. (...), **vegnan** ellas **a dir** nuot.
f. El **vegn ad entscheiver** immediat quella lavur.
g. (...), **vegnan** els **a vegnir** cul tren dallas treis.
h. Ti **vegns a tertgar** che jeu hagi emblidau siu anniversari.

Lecziun 15

1.   a. falliu
       b. falliu
       c. falliu
       d. endretg
       e. endretg
       f. falliu
       g. endretg
3.   a. Tgau, Robert.
       Tgau, Marta.
       Jeu hai udiu che ti seigies staus a Roma.
       Gie. Jeu sun staus duas jamnas a Roma.
       Ti has matei gudiu la veta!
       E co! Igl ei stau bellezza.
       Perstgisa, mo jeu hai tuttina marveglias.
       Tgei has propi fatg a Roma?
       Jeu hai mirau il marcau.
- b. Tgau, Robert.
       Tgau, Marta.
       Jeu hai udiu che ti seigies staus en Svizra franzosa.
       Gie. Jeu sun staus diesch dis en Svizra franzosa, surtut el Giura.
       Ti has matei gudiu la veta!
       E co! Igl ei stau bellezza.
       Perstgisa, mo jeu hai tuttina marveglias.
       Tgei has propi fatg en Svizra franzosa?
       Jeu sun ius cun velo.
- c. Tgau, Robert.
       Tgau, Marta.
       Jeu hai udiu che ti seigies staus a Londra.
       Gie. Jeu sun staus treis meins a Londra.
       Ti has matei gudiu la veta!
       E co! Igl ei stau bellezza.
       Perstgisa, mo jeu hai tuttina marveglias.
       Tgei has propi fatg a Londra?
       Jeu hai luvrau en in hotel.
- d. Tgau, Robert.
       Tgau, Marta.
       Jeu hai udiu che ti seigies staus a Siena.
       Gie. Jeu sun staus treis jamnas a Siena.
       Ti has matei gudiu la veta!
       E co! Igl ei stau bellezza.
       Perstgisa, mo jeu hai tuttina marveglias.
       Tgei has propi fatg a Siena?
       Jeu hai fatg in cuors da talian.

- e. Tgau, Robert.
Tgau, Marta.
Jeu hai udiu che ti seigies staus ellas Dolomitas.
Gie. Jeu sun staus quendis dis ellas Dolomitas.
Ti has matei gudiu la veta!
E co! Igl ei stau bellezza.
Perstgisa, mo jeu hai tuttina marveglias.
Tgei has propi fatg ellas Dolomitas?
Jeu hai fatg turas e sun ius a reiver.
- f. Tgau, Robert.
Tgau, Marta.
Jeu hai udiu che ti seigies staus ella Toscana.
Gie. Jeu sun staus treis jamnas ella Toscana.
Ti has matei gudiu la veta!
E co! Igl ei stau bellezza.
Perstgisa, mo jeu hai tuttina marveglias.
Tgei has propi fatg ella Toscana?
Jeu hai ruassau ed hai gudiu la biala cuntrada.
- 5.**
- a. Era la lavur organisada bein?
Fetg bein. La damaun mavan nus a luvrar. Suentermiezdi (ha)vevan nus liber.
- b. Era il viadi organisaus bein?
Fetg bein. Nus mavan dallas siat e viaggiavan igl entir di. La sera eran nus staunchels, mo satisfatgs.
- c. Era il congress organisaus bein?
Fetg bein. La damaun eran nus occupai culs referats. Suentermiezdi devan nus tennis ni mavan a senudar.
- d. Era il cuors da stad organisaus bein?
Fetg bein. La damaun eran nus occupai. Suentermiezdi (ha)vevan nus liber. La sera mavan nus el marcau, buevan enzatgei ni mavan a saltar. (La sera mavan nus el marcau a beiber enzatgei ni a saltar.)
- e. Eran las excursiuns organisadas bein?
Fetg bein. La damaun mavan nus en gruppas. Nus mavan a pei igl entir di. La sera discurrevan nus e stevan en cumpignia entuorn il fiug. Nus eran cuntents e cantavan.
- 6.**
- a. Durmevan ins (durmev'ins) bein el campus?
Gie. Ins durmeva bein. Jeu silmeins hai adina durmiu bein.
- b. Luvravan ins (luvrav'ins) fetg en quella scola?
Gie. Ins luvrava fetg. Jeu silmeins hai adina luvrau fetg.
- c. Empredevan ins (empredev'ins) bia duront il cuors?
Gie. Ins empredeva bia. Jeu silmeins hai adina empriu bia.

- d. (Ha)vevan ins (havev'ins/vev'ins) bia contact cun la gliעד?
Gie. Ins (ha)veva bia contact. Jeu silmeins hai adina giu bia contact.
- e. Sesentevan ins (sesentev'ins) bein en quella pensiun?
Gie. Ins sesenteva fetg bein. Jeu silmeins sun adina sesentius bein.
- f. Discurrevan ins (discurrev'ins) bia duront las lecziuns?
Gie. Ins discurreva fetg bia. Jeu silmeins hai adina discurreu fetg bia.
- 7. Era leu savev'ins profiter dil program dil cuors. Ins mava pil solit la sonda ni la dumengia enzanua cul car. Ina gada essan nus stai sur sonda e dumengia els contuorns da Montpellier. Quei ei stau bellezia. Quei tuna bein.**
Gie. **Nus essan era i alla Côte d'Azur. A Nizza essan nus per exempel stai.**
- 8.**
- magliava / (ha)vein nus magliau
  - mava / essan nus stai
  - parteva / essan nus parti
  - mirava / essan nus i
  - lurvava / (ha)vein nus fatg
  - deva / (ha)vein nus dau
- 10.**
- Pil solit (imperfect)
Ina ga (perfect)
- 12.**
- ha studegiau
  - enconuscheva
  - han els fatg / ein stai
  - plueva / essan arrivai/arrivadas
  - discurreva
- 13.**
- fagevan / mavan
  - passentavan / sedivertevan
  - prendevan / magliavan
  - cuzzavan / era
  - mavan / devan
- 14.**
- quintavas ti da far
  - (ha)vevas vus
  - (vu)levas ti
  - (Vu)levas vus era vegnir?
  - (Ha)vevas ti

15. a. endretg
b. falliu
c. endretg
d. falliu
17. a. Savevas vus buca quei?
b. has ti udiu
c. savevel jeu buca. / Ha ella empriu
d. Nus enconuschevan / ha empriu d'enconuscher
e. tschintschava
18. Jeu savevel buca
jeu sun staus/stada
has ti empriu
lurvavel jeu
lurvavas ti
jeu erel
has ti profitau
21. a. il tat / la tatta
b. ils biadis
c. la sira
d. il sir
e. il cusrin / cusrina
f. la niaza
g. ils nevs
h. figliol
i. la sora
k. il quinau
l. la quinada
23. I. ei staus / rinfrestgar
cuors era
(ha)vevan / Il rest / liber
ha ... empriu
glieud / naziunalitads
Tudestgs, Spagnols, Svedes, Americans
Svizzers / dumengia / per exempel stai
visitau
- II. a. Enconuschevas vus
b. nus (ha)vein empriu d'enconuscher
c. Ha el buca enconuschiu tei
d. enconuschevel jeu / hai jeu empriu d'enconuscher
- III. a. nevs
b. figliola
c. tat
d. la quinada
e. feglia
f. feagl

Lecziun 16

1. a. ... perquei ch'ei pareva pli cumadeivel ad ella
b. ... perquei ch'el dat buca bugen orda maun siu auto
c. ... perquei ch'il sistem ABS funcziunava buc endretg
d. ... perquei ch'el era cuntents ch'igl accident ei buca schabegiaus ad el
e. Erna era tuttina empau stressada, perquei ch'ella veva **priu cun ella**, senza vuler, **las clavs digl auto da ses geniturs**. Ella va alla staziun da Domat e dat ellas **al cautren**. La mumma **va lu per** ellas a Castrisch./ Ella ei ida alla staziun da Domat ed ha dau ellas **al cautren**. La mumma **ei lu ida per** ellas a Castrisch.
2. a. crappa
b. greppa
c. ies
d. pér
e. meila
f. mustgam
g. schanugl
3. a. **moto / frein**
b. **velo / rodas / sez / crutschas / gavegls / fis / aria**
c. **uvierchel dil motor / porta / paralozza / schubregiaveiders / finiastras**
6. a. nua che
b. cura che
c. da tgei uras che
d. pertgei che
e. con spert che
f. co
- a. Erna (ha)veva da far enzatgei ella Cadi, pli exact si Breil.
b. Erna ei arrivada a Castrisch entuorn las nov e mesa.
c. Erna (ha)veva dad esser dall'ina e mesa si Breil.
d. Erna ha tertgau ch'ei fussi meins cumadeivel dad ir cul tren e cugl auto da posta e ch'ella perdessi dapli temps.
e. Erna mava cun biebein otgonta kilometers (l'ura).
f. Igl accident ei schabegiaus, perquei ch'il sistem ABS funcziunava buc endretg.
7. a. **Senza ch'ella vegli**
b. **Per ch'ella spargni**
c. **Tochen ch'igl ei sera**
d. **Avon che ti mondies**
e. **Suenter ch'ella ha gentau**

- 8.**
- a. Cunquei che/damai
  - b. Cunquei che/damai
  - c. Cunquei che/damai
  - d. Cunquei che/damai
  - e. Cunquei che/damai
- 15.**
- a. struclada
  - b. luvrada
  - c. durmida
  - d. sgulada
  - e. draccada
  - f. magliada
- 16.**
- I.
    - a. Cunquei che / sche
    - b. che
    - c. sch' / sch'
    - d. co
    - e. senza che
    - f. tgei ch'
    - g. per
    - h. cun
  - II.
    - a. (ha)vevel / hai tertgau
    - b. ei immediat stada / (ha)veva
    - c. (vu)level / era
    - d. miravel / erel
    - e. ha fatg
    - f. ei quei schabegiau / mavas
    - g. ha priu
    - h. ha mess
  - III.
    - a. da / cun / a
    - b. en
    - c. sur / dil
    - d. sur
    - e. dallas
    - f. duront
    - g. Cun
    - h. en

Lecziun 17

1.   a.   fuffernond
               b.   rimna cudischs vegls / mira d’haver serias cumpletas da revistas
                   / ha quita da ses cudischs
               c.   da far ureglias d’asen
               d.   exacta, pedantica, directa
               e.   fidada, pacifica, negligenta
               f.   ina novella
                   in film
3.   a.   tut a cantond
               b.   tut a bargend
               c.   tut a schulitgond
               d.   tut a riend
               e.   tut a buffond
4.   a.   sgjavlond
               b.   schend
               c.   dend/dond
               d.   serrond
               e.   fagend
               f.   cantond
               g.   Mond
5.   a.   Vulend
               b.   Calculond
               c.   Vendend
               d.   Savend
               e.   Stampond
               f.   Targend
7.   a.   uonn   **quest onn**
               b.   furada   **tucca**
               c.   vegnir per las buccas   **dar da discuorer**
               d.   ir per las treufflas   **ir per la pitgognas**
               e.   buca stel   **insumma nuot**
               f.   scatschar il rir   **far calar da rir**
               g.   huz   **giavel**
               h.   sesburritschir   **sevilentar**
               i.   ulivar ils meinis   **pacificar**
8.   Jeu hai **aunc buca legiu** «Levzas petras» da Gion Deplazes. Astgel jeu **empristar** el? **Mo sche ti drovas** buc el pil mument. Jeu hai dad ir **damaun giu** Soloturn ed enstagl **da leger mo la gasetta ni** in’illustrada, **savess** jeu leger quella novella.

Clar, **quei ei en** uorden. Mo **ti has viu**, jeu hai **mo quei exemplar**. Ti stos **puspei dar anavos el**. Rauba **empristada ei spert emblidada**. **Sche jeu havess buca** bien uorden, **muncass matei** beinenqualin. Teidla, jeu **garanteschel che jeu portel puspei anavos** il cudisch cu **jeu tuornel si da** Soloturn.

10. **stinaus/stinada**, mo cu jeu hai priu ina decisiun, midel jeu buca pli miu meini.

marschs, mo cu jeu tuornel dalla lavur, sun jeu aschi staunchels che jeu sai nunpusseivel aunc gidar a far il tenercasa.

conservativs/conservativa, mo quella musica da tecno plai propi buc a mi.

ranvers/ranvera, mo jeu prendess buc in taxi per ir el hotel, cun la metro eis ei bia pli bienmarcau.

sentimentals/sentimentala, mo cu jeu audel a cantar «Has buca mumma pli», vegnan a mi bunamein las larmas.

loschs/loscha, mo sche enzatgi ha offendiui mei, hai jeu breigia da perdunar quei.

11. a. roscha
b. sfrac
c. matg
d. triep
e. pluna

12. a. **Essend stada** treis onns ell'Engheltiara, ei la menadra dil biro da traffic sedecidida da turnar en Svizra.
b. **Havend fatg** il diplom, ha Silvio luvrau onns alla liunga en Svizra franzosa.
c. **Havend installau** gest igl onn vargau in niev program da contabilitad, s'interessein nus pil mument buca per l'offerta dalla firma Digisistems.
d. **Havend viviu** ditg en Spagna ed ell'Italia, ha ella giu neginas difficultads d'emprender romontsch.
e. **Havend scret e rendiu attent** ch'il quen seigi aunc adina aviarts, havein nus tertgau che nies debitur reageschi. Mo nus havein udiu nuot dad el.
f. **Havend fatg** la pli favoreivla offerta, ha la pintga firma indigena survegniu la lavur.

- 13.
- a. Cunquei che
  - b. Essend ch'
  - c. Essend che/Cunquei che
  - d. Cunquei ch'
  - e. Cunquei ch'
  - f. Essend che
  - g. Cunquei che
  - h. Cunquei ch'
- 15.
- I.
- a. ranvera
  - b. marschs
  - c. conservativa
  - d. stinaus
  - e. sentimentals
  - f. loscha
  - g. sentimentala
- II.
- a. El legia la gasetta, **duront ch'**el fema ina cigaretta.
  - b. **Cunquei/Perquei ch'**el ei grev malsauns, ha el vuliu veser aunc ina ga tut ses amitgs.
  - c. Quei problem stuein nus buca sligiar gest ussa. Nus savein aunc tschintschar surlunder, **duront che** nus fagein ina spassegiada.
  - d. **Perquei/Cunquei ch'**el ha vuliu untgir in tgaun, ha el piars la controlla sur da sia moto ed ha fatg in nausch accident.
  - e. Els han adina puspei dau raps ad el, **perquei ch'**els han cartiu ch'el drovi quels per siu studi.
  - f. **Cura che** jeu sun ius da scala giu, sun jeu scarpitschaus ed hai fatg mal in pei.
  - g. **Suenter ch'**ella ha detg tut ad el, eis ella stada fetg levgiada.
- III.
- a. ei ius
  - b. patertgar
  - c. comunablamein
  - d. plaunsiu
  - e. ha tibau

Lecziun 18

3. a. in marmugn
in durmigliauner
- b. ina tentaunera/tentadra
ina levamarvegl
- c. objectivonta
positiva per il clima da lavur
- d. cun dir aviartamein quei ch'ins resenta
4. a. Quels maletgs ein **fetg bials**.
b. El vegn en biro cun **in gnef**.
c. Buca **far l'emprova** da midar el.
d. Quei fa **vegnir mei ord la suna**.
e. Jeu emprovel da **tschaghignar**.
f. El vegn **mintgaton** memia tard.
g. Signur Giacomet **accepta** negins retards.
h. Mario ha **problems** la damaun.
i. Martina ha fatg in **fetg bien** gentar.
k. Jeu vi udir nuot pli da quels plans **dil huz**.
5. gentil **impertinent**
disturbar **schar en ruaus**
motiv valabel **stgisa marscha**
star si **seser giu**
entscheiver **calar**
levar **ir a letg**
autarc **dependent**
agrar, rural **urban, citadin**
- emperneivel **miserabel**
sedestadar **sedurmentar**
pacific **mulestus**
cletg **diskletg**
discuorer **quescher**
falliu **endretg**
tscheruna **biala tschera**
gia **pér**

- 8.
- La damaun, cura che nus essan stai si, mein nus a cuorer.
La damaun, cura che nus eran stai si, mavan nus a cuorer.
  - Il mardis e la gievgia, cura ch'ella ha tschenau, va ella a Laax a senudar.
Il mardis e la gievgia, cura ch'ella (ha)veva tschenau, mava ella a Laax a senudar.
  - Da miezdi, cura che tuts han magliau, mon jeu a far in cupid.
Da miezdi, cura che tuts (ha)vevan magliau, mavel jeu a far in cupid.
  - Cura che Martina ei stada sin viadi, raquenta ella tut per liung e per lad.
Cura che Martina era stada sin viadi, raquintava ella tut per liung e per lad.
  - La sera, cura ch'els han gudignau in matsch da hockey, fan els ins biala fiasta.
La sera, cura ch'els (ha)vevan gudignau in matsch da hockey, fagevan els ina biala fiasta.
  - Cura che nus (ha)vein finiu l'emprova da teater, stein nus en cumpignia tochen tard viaden ella notg.
Cura che nus (ha)vevan finiu l'emprova da teater, stevan nus en cumpignia tochen tard viaden ella notg.
  - Cura che Sandra ha survegniu quei ch'ella vul, eis ella ruasseivla e quescha.
Cura che Sandra (ha)veva survegniu quei ch'ella vuleva, era ella ruasseivla e cuscheva.
- 9.
- Suenter ch'els **(ha)vevan finiu** la lavur, fagevan els pil solit aunc ina pintga tura cun velo.
  - Tgei has fatg suenter che ti **eis turnaus** dall'Engheltiara?
  - Sas ti contas gadas ch'el ha midau piazza suenter ch'el **ei sespecialisau** sin applicaziun da software?
  - Suenter ch'ella **(ha)veva piars** il giug, (ha)veva ella in'uriala ina luna da fugir.
  - Suenter che nus **(ha)vevan magliau**, sch'ei fageva bial'aura, mavan nus aunc in mument cun l'aissa da surf.
  - Neve, jeu hai giu raschun: suenter che vus **essas i** a star a Turitg, passenteis vus las vacanzas adina en Surselva.
  - Ella (vu)leva saver nuot pli dad ir cun töff, suenter che siu amitg **era sedisgraziaus** sin in viadi ell'Italia.

11. a. Clau **vegn a(d) (ha)ver emblidau** il termin.
 b. Ella **vegn ad esser stada** malsauna l'jamna vargada.
 c. Els **vegnan a(d) (ha)ver schau vi** lur casa per quei temps ch'els van ell'America dil Sid.
 d. Nus **vegnin a(d) (ha)ver giu** ver treis uras, quella ga, tochen che nus eran sil péz.
 e. Vus **vegnis ad esser stai** cuntents cura che vus eras puspei en camona.
 f. Quei **vegn ad esser stau** entuorn las treis ed in quart oz en damaun.
 g. Els **vegnan ad esser vegni** bia memia tard ed han decidu da spitgar el caffè.
12. Oz en damaun vevas ina luna **da fugir**.
Mo na. Jeu sun adina aschia la **damaun marvegli**. Jeu **drovel miu temps** per **sedestadar** e **per s'integrar**. Tgei **vul far**: jeu **sun numdadiu** in **durmigliauner**.
 E sch'ins ei **specialmein gentils** cun tei, gida **quei era buc?**
 Na, **giavelen!** Quei **fa mo** vegnir **narrs mei**. Manegias **che jeu sefetschi buc en** che quei ei **mo tactica?** E **quei** supportel **jeu insumma buc**.
13. a. hai/(ha)vevel giu menziunau
 b. ha giu viu
 c. ha giu cumprau
 d. (ha)vein giu detg
 e. (ha)veva Ursina giu fatg
 f. (ha)vess giu scret si
 g. (ha)vess giu furniu
 h. ein stai i
14. I. a. (ha)veva finiu
 b. (ha)vevan tarmess / era aunc buc arrivaus
 c. (ha)veva buca udiu
 d. (ha)vevan detg
 e. era Otto staus
 f. era Battesta vegnius
- II. a. vegnan a(d) (ha)ver munchentau
 b. vegn buc a(d) (ha)ver vuliu
 c. vegn buc ad esser staus
 d. vegnis a(d) (ha)ver giu
 e. vegnin ad esser stai
 f. vegn a(d) (ha)ver giu
- III. a. (ha)veva giu detg
 b. vegn a(d) (ha)ver giu scret
 c. (ha)vevel jeu giu legiu
 d. eran gia stai parti
 e. vegnin a(d) (ha)ver giu buiu
 f. hai giu emblidau
 g. (ha)vess buca giu tarmess

Lecziun 19

2. a. pluriling   4. **che discuora plirs lungatgs**
 b. etappa   8. **fasa**
 c. interferenza   5. **influenza che fa che construcziuns
 vegnan transladas e surpridas entiras
 ed entratgas**
 d. biling   10. **che discuora dus lungatgs**
 e. germanisaziun   3. **tudestgaziun**
 f. tradiziunalmein   9. **da vegl enneu**
 g. quadrilinguitad   6. **renconuscha e tgira quater lungatgs**
 h. mied linguistic   1. **lungatg per s'exprimer**
 i. integrar   11. **far che quei che separa svanescha**
 k. promover   2. **sustener cun tutta forza**
 l. immigrant, -a   12. **enzatgi che vegn dad ordeifer en
 ina tiara, en in marcau, en ina val ni en ina
 vischnaunca**
 m. utilitad   7. **che ha senn e survescha ad enzatgei**
4. 1. piunier
 2. tatsch/bulzani
 3. sogn Silvester
 4. durmigliauner
 5. reviult
 6. pigliau freid
 7. urban/municipal
 8. polivalenta
 9. libreria
 10. biblioteca
 11. tschadun (grond/da suppa)
 12. aissa a tenda/da surf
 13. niaza
 14. preferida
 15. ferdaglia
 16. siaranetga
 17. arbiter/arbitrader
 18. svegliarin
 19. plontapei
 20. rispundider (da telefon/automatic)
6. a. **Sblihir sblihescha** ella buc.
 b. **Criticar criticheschan** els davostier.
 c. **Sfugnar sfugnan** ellas gia daditg per la stizun entuorn. Mo **cumprar cumpran** ellas nuot.
 d. Claudia fa bugen caltschiel. Mo **cuser cusa** ella buca bugen.
 e. **Saltar saultan** els buc.
 f. **Esser eis** el in pauper tgutg.
 g. **Salidar salida** ella mo cura ch'ei plai ad ella, schiglioc fa ella in gneffun.

- h. **Magliar maglia** el tut quei che vegn sin meisa.
 i. **Haver ha** el in dètg quet, dapi ch'el ha survegniu in premi per siu davos cudisch.
7. Lucia: **Cheu sun jeu era da tiu meini.** «Zoom», «**shampoo**», «**cocktail**», «o.k.» etc., – quei ei **plaids che disturban in summa buc.** Pil «snowboard», **eis ei denton stau tut natural da duvrar** l'aissa e pil «Surfbrett» **l'aissa a tenda.**
 Tumasch: «Snowboard» **ed aissa vegnan duvrai** omisdus. E **quei para a mi buca mal.**
 Lucia: **Gie, quei ei in bien** exempel per la flexibladad da nies lungatg. Sch'ins **patratga co la veta ei semidada** en nos vitgs ils davos onns, **ston ins schon smarvigliar** ch'il romontsch ha saviu s'adattar.
 Tumasch: Per **certas expressiuns drova ei denton temps.** Mia basatta, **da quei seregordel jeu aunc** bein, **mava cul** «Zug» e **scheva che siu cusrin** Dumeni **lavuri el** «Bahnhof». Jeu **quetel** ch'igl ei iu **ualti ditg** tochen **che plaids sco il tren ni la staziun ein vegni integrai** el lungatg da mintga di.
8. a. Nus havein stuiu spitgar per far il glatsch tochen ch'igl ei vegniu ina perioda da freid empau pli liunga.
 b. Igl ei vegniu bia glied. Ins stueva/ha stuiu mirar ch'ei hagi sutgas avunda per tuts.
 c. Igl ei restau aunc treis gruppas che (ha)vevan da partir per la cuorsa d'orientaziun.
 d. El ha giugau sia rolla ch'ei era in plascher. Ins carteva propi che sia davosa uretta eri vegnida.
 e. Venderdis sera ella disco ei tut la giuventetgna dils contuorns vegnida ensemen.
 f. Quei ei stau in semazzem da reiver da quella preit si. Mo ei ha fatg plascher.
 g. Maurus ei buca staus habels da declarar co igl accident ei schabegiaus/co igl ei schabegiau.
 h. «If good enough for me, good enough for you. Good Bye» era stada la risposta da Johannes Badrutt als tschun Engles che vulevan reclamar.
9.   perfecziunar   **perfecziun/**   discutir   **discussiun**
                                  perfecziunament
          pretensiun   **pretender**   derasaziun   **derasar**
          sviluppar   **svilup**   percepir   **percepziun**
          informaziun   **informar**   proposta   **proponer**
          duvrar   **diever**   disturbar   **disturbi**
          emissiun   **emetter**   regurdientscha   **regurdar**
          gidar   **agid**   preparar   **preparaziun**

- 10.** a. 1. Sursilvan
2. Sutsilvan
3. Surmiran
4. Puter
5. Vallader

- 12.** a. d'/dad
b. d'/dad
c. da
da
d. a
e. da
dad
a
f. da
g. d'/dad
h. da
da
da
i. da
k. da
da

13.

transportar
derasar
discutar
exprimer
innovar
proteger

transport
derasaziun
discussiun
expressiun
innovaziun
proteczion

simplificaziun
publicaziun
patratg
gudogn
renconuschientscha
administraziun

simplificar
publicar
patertgar
gudignar
renconuscher
administrar

- 14.** l. a. il rispundider da telefon/automatic
b. integraziun
c. immigrant
indigens
d. polivalenta
e. urban
f. la pubertad
g. preferiu

- II. a. **Iuvrar** lavura ella
b. **Esser** eis el
c. **Far** fan els
d. **cuschinar** cuschinass ella buc
e. **Dir** di el nuot
f. **Schabegiar** schabegia nuot
g. **Tedlar** teidla el buc
- III. a. a
b. da
per
c. da
da
d. a
e. da
f. a
da

En lingia directa

2

**In cuors da romontsch sursilvan
Cudisch d'exercezis
sligiazziuns**

Lia Rumantscha

CUDISCH D'EXERCEZIS – SLIGIAZIUNS

Lecziun 11

2. a. Oz endamaun **sun** jeu **sedestadaus/sedestadada** memia tard. Jeu **hai telefonau** immediat al patrun per dir che jeu vegni empau pli tard.
- b. Lu **sun** jeu **serugalaus/serugalada** alla sperta per buca piarder memia bia temps.
- c. Claudia **ei sefatga** biala per ir a sepresentar.
- d. Domenica e Martin **ein seperstgisai** per la radunonza da questa sera.
- e. Martina **ei selegrada** che vus **(ha)veis envidau** ella da vegnir cun vus a Puntina (Innsbruck) all'opera.
- f. Sas cons che **ein s'annunziai** per il cuors d'engles da quest unviern?
- g. Els **ein arrivai** pér avon in'ura. Els **ein secuglienai** cul temps da viadi.
- h. Carin **ei sepreparada** fetg bein per igl examen. Ella **ha** era **giu** grond success.
- i. Igl architect e sias collaboraturas **ein sedai** breigia dad elaborar in bien project.
- k. Ella **ei selamentada** ch'ei detti tonta lavur da preparar la documentaziun.
3. Ier **sun** jeu **ius** a far ina viseta a miu amitg che **ha** gest **surpriu** ina nova piazza. Siu emprem di da lavur **ha plaschiu** bein ad el. El **ha stuiu** entscheiver a dessignar ils plans per l'illuminaziun d'ina casa. Aschia **eis** el **s'occupaus** cun da tuttas sorts problems ed **ha empriu** d'enconuscher differents collaboratur e differents collaboraturas dalla fatschenta. El **ha** era **viu** tgei sortiment ch'ei avon maun ella fatschenta. El **ha telefonau** cun dus furniturs novs per haver ina cumparegliaziun da prezis. Suentermiezdi **ha** el **presentau** las empremas skizzas a siu schef. Quel **ha supplicau** el da far in pèr pintgas midadas e d'elaborar era in pèr variantas. La sera cura che jeu **sun ius** tier el, era el vidad examinar differents variantas pussevlas. Ils problems fatschentavan el. Mo suenter tscheina **(ha)vein** nus tuttina aunc **saviu** dar ina partida bigliard.

4.

	che jeu	che ti	ch'el ch'ella	che nus	che vus	ch'els ch'ellas
star	stetti	stetties	stetti		stetties (steies)	stettien
dar	detti	detties	detti	dettien (deien)		dettien
far		fetschies	fetschi	fetschien (fageien)	fetschies (fageies)	fetschien
ir	mondi	mondies		mondien (meien)	mondies (meies)	mondien

haver	hagi	hagies	hagi	hagien (haveien)	hagies (haveies)	
esser	seigi	seigies	seigi	seigien		seigien
vegnir	vegni	vegnies	vegni		vegnies (vegnîes)	vegnien
dir	ditgi	ditgies		ditgien (scheien)	ditgies (scheies)	ditgien
puder		possies	possi	possien (pudeien)	possies (pudeies)	possien
saver	sappi		sappi	sappien (saveien)	sappies (saveies)	sappien
stuer	stoppi	stoppies	stoppi	stoppien (stueien)	stoppies (stueies)	
vuler	vegli	veglies		veglien (vuleien)	veglies (vuleies)	veglien

5. a. hagi / sappi
 b. stetti / seigi / hagi
 c. vegnien / seigi
 d. fetschi
 e. mondi / stoppi
 f. veglien

6.		che jeu		che nus		che vus
dumandar		damondi		damondien/ dumandeien		damondies dumandeies
tedlar		teidli		teidlien/ tedleien		teidlies/ tedleies
beiber		beibi		beibien bueien/ buîen		beibies bueies/ buîes
udir		audi		audien/ udîen		audies udîes
entscheiver		entscheivi		entscheivien/ entschaveien		entscheivies/ entschaveies

discuorer	discuori	discuorien/ discurrîen	discuories/ discurrîes
nudar	nodi	nodien/ nudeien	nodies/ nudeies
lurvar	lavuri	lavurien/ lavureien	lavuries/ lavureies

7. Ei vegn raquintau che

- a. ... Martin **lavuri** fetg bia vi da sia casa.
- b. ... Vus **teidlies/tedleies** buca tgei che vos collegas da suprastonza din.
- c. ... ti **entscheivies** gia ussa a preparar tes examens.
- d. ... nus **discuorien/discurrîen** buca bugen cun outra glied sur da nos plans.
- e. ... il scolast dil scalem mesaun **hagi** negina pazienza culs affons.
- f. ... vus **damondies/dumandeies** memia bia per la lavur che vus presteis.
- g. ... la suprastonza da vischnaunca **vegli** buca tractar il problem ella proxima radunonza.

- 8.
1. Daniel Schmid ei naschius a Flem igl onn 1940. ...
  2. Cun sis onns sun jeu ius per l'emprema gada a scola. ...
  3. Suenter haver fatg il gimnasi alla Scola cantunala a Cuera...
  4. Jeu seregordel co nus discurrevan dil «niev carstgaun» a Berlin, dall'educaziun nova. ...
  5. Mes films sedistinguan cumpletamein da quels da Tanner ni Goretta. ...
  6. La structura dil film anflel jeu pér cun tagliar. ...
  7. *Heute Nacht oder nie*, il secund film (1972), ei vegnius fatgs senza sustegn finanziel public. ...
  8. Far films vul dir per mei duvvar clischés ch'envidan a semiar.

9. Jost Schneider **ei naschius** a Segl ils 14 da matg 1966. El **ha fatg** las scolas localas. Igl atun 1983 **eis** el **entraus** ella scola media. Il fenadur 1986 **ha** el **fatg** la matura. Lu **ha** el **entschiet** il studi d'economia a S. Gagl. El **ha finiu** quel suenter tschun onns ed **ei** lu **sedecidius** da cumpletar sia scolaziun ell'America. 1993 **ha** el **surpriu** ina piazza en ina banca a Londra (City Bank). Suenter in miez onn **eis** el **seprofitaus** dalla caschun per turnar en Svizra. Sia banca **ha offeriu** ad el ina piazza a Genevra.

10. Lungatgs
a bucca	a scret
rumantsch (puter)	rumantsch (puter)
tudestg	tudestg
engles	engles
franzos	franzos
talian	

11. a. Cura e nua ei Corin Curschellas naschida?
b. Tgei scolaziun ha ella fatg?
c. Cun cons onns ha ella cantau musica da rock cun texts engaschai?
d. Tgeinina ei stada sia finamira? Tgei vul ella vegnir?
e. Tgei onn eis ella ida a Berlin?
f. Tgei ha ella encuretg ella musica?
g. Cun cons onns ha ella survegniu in agen grammofon ed ina platta da Ray Charles?
h. Per tgei eis ella adina stada aviarta?
i. Da tgi ha sia famiglia artau la casa a Rueun?
k. Nua ha Corin viviu plirs onns?

12. Na, jeu stun mal, jeu **sai** insumma buc ir cun skis. Ed jeu **pos** buc ir sin pista denter Nadal e Daniev. Per mei ha ei memia bia gliעד.

Na, oz **pos** jeu buc ir. Nus essan gia stai ier sera. Jeu **sai** buca senudar aschi bein.

Bugen. Fas puspei ina ga hutlas? Negin **sa** far ellas aschi bein sco ti. D'accord. Mo hutlas ha jeu buca bugen. Quei ei ina dallas paucas tratgas che jeu **sai** propi buca magliar.

13. Cara Madlaina

Jeu stun mal, mo jeu **hai** buca saviu vegnir per tei alla staziun ier sera, perquei che jeu hai stuiu luvrar tochen tard viaden ella notg. Nus **(ha)vein stuiu** preparar ina documentaziun che **ha stuiu** esser alla posta oz endamaun. Nus **(ha)vein** luvrau bunamein tochen mesanotg. Lu **essan** nus i tier Men a casa e **(ha)vein fatg** empau fiasta. Martina **ei semessa** a disposiziun per ir alla posta oz endamaun dallas otg cun tut quei che nus **(ha)vein preparau**.

Jeu **hai empruau** da telefonar a ti in pèr gadas. Mo ei era adina occupau. Sche ti **(ha)vesses** in rispundider, fuss la causa stada pli semplia.

Forsa has ti empruau da **telefonar** a mi la damaun. Ti vegns ad haver udiu nuot auter che miu rispundider. Mo cheu en biro **han** ins segir **detg** a ti che jeu hagi schau anavos ina notizia.

Fai aschi bien e spetga mei el Caffé dalla staziun questa sera. Lu **savein** nus mirar tgei che nus fagein.

14. a. Jeu hai ponderau **da** telefonar a ti **per** mirar tgei che ti fetschies questa sera.
b. Cun quei ch'ella discuora bein russ, han ins engaschau ella **per** accompagnar turists russ che vegnan el Grischun.

- c. Signur Andri ha entschiet **a** luvrar en nies biro avon biebein dus onns. El ei cuntents cun la lavur e **vul restar** vinavon ell'Engiadina.
- d. Sche ti vul buc, stos ti **buca vegnir** aschi baul questa sera. Ti sas era vegnir pér encunter las nov, la diesch.
- e. Avon in miez onn eis ella sedecidida **d'/dad** arver ina fatschenta cun mobílias veglias e cun teilas.
- f. Empruei **da** fixar in termin per l'otra jamna, sche pusseivel per mesjamna.
- g. En tut eis ei tschun candidatas e candidats che paran **da** s'interessar seriusamein per la piazza.
- 16.**
a.	hagi	seigien	
b.	vegnien	sappien	mondien
c.	stettien	veglien	seigi
d.	s'interesseschies		
e.	entscheivi		
f.	stoppies (stueies)	prendi	
g.	envidien (envideien)	ditgi	mondi
- 17.**
- scrivesses
  - Vegnesses
  - fagess
  - fussen
  - savessen
  - controllass
  - Savesses
  - envidass
  - survesses
- 18.** **Jeu hai num** Margarita Felix. Jeu **hai** 25 onns e sun **ida** a scola a Sent. Leu hai jeu **fatg/frequentau** la scola primara e la scola secundara. Jeu **hai** buca **pudiu/vuliu** ir a scola vinavon ed hai **fatg** in emprendissadi da birolista a Scuol. Mia emprema piazza **ei stada** a Zuoz. Suentar dus onns **sun jeu sedecidida** dad ir ell'Australia. Miu frar **lavura** leu dapi bunamein diesch onns sco cauluvrer.
- Igl emprer hai jeu **fatg** in cuors d'engles. Lu **sun** jeu **ida** a gidar ora en differents restaurants sco cameriera. Avon in onn e miez **hai jeu anflau** ina piazza sco secretaria en in hotel. La **clientella** ei internaziunala. La lavur ei **varionta/interessanta** e fa grond plascher a mi. Il clima da lavur ei **buns**. Per in temps restel **jeu aunc** ell'Australia. Jeu **hai fatg** biaras enconuschientschas e **sesentel** bein. Cura che jeu hai spargnau **avunda**, **sperel** jeu da saver passentar in unviern ell'Engiadina.

7. a. **Igl ei uras che** quella lavur **vegni** a fin, pertgei il patrun entscheiva a vegnir malpazients.
b. **Ei fa da basegns che** nus **clomien/clameien** enzatgi che gida a purtar la scaffa sil plaun sura.
c. **Fai atenziun che** ti **detties** buca da scala giu, pertgei igl ei ulti stgir.
d. **Jeu hai udiu ch'ils** Caveltis **hagien** vendiu lur casa, perquei ch'els van a star el Canada.
e. **El giavischa che** nus **vegnien/vegnien** ad uras, per che nus stoppien suenter buca far ina preschuna.
f. **Flurina vul dispet che** Claudia **laschi** siu fegl aunc in'jamna tier ella en vacanzas.
8. a. per che / sappien
b. a cundiziun che / contribueschien
c. senza che / detti
d. per che / vegnien/vegnien
e. senza che / mondies
f. a cundiziun che / seigi
9. a. **Jeu creiel buca che** Martina **seigi** s'annunziada per quella piazza.
b. **Igl ei meglier che** ti **mondies** ina gada tier il dentist per schar controllar ils dents.
c. **Nus sperein ch'ei fetschi** bial'aura cura che nus mein sill'excursiun.
d. **Jeu supponel ch'el hagi** fatg in sbagli cun mirar silla carta.
e. **Manegias che** la ruta a seniester **seigi** pli biala che quella a dretg?
f. **Ella tema ch'ella possi** buc a fin cun sia lavur.
10. a. duei / dueigi
b. dueigi
c. Duein
d. duein
e. dueigies/dueies
11. a. Savesses / fagess
b. (ha)vessen / (ha)vessen
c. fuss / stuess
d. (Ha)vesses
e. massen
12. 1) SCAFFA
2) CRUNA
3) SUTGA
4) CRUNADACUDISCHS
5) TEPPI
6) MEISADANOTG
7) SUTGADALECTURA
8) MEISA

→ **SCADIOLA**

13. (vu)lesses
savess / gudignass / mettess / (ha)vess
(vu)lesses / fuss
purtass / stuess / gudignass / emprendess / (ha)vess / fuss / mass / fagess
savesses
tunschess/ (vu)less
masses
(vu)lesses / tunschessen
(ha)vess / durmess / duvrass / dess / luvrass / vegness
fagesses / masses
14. a. **pli gronda che**
b. **pli giuvna ni pli veglia ch'**
c. **pli cars ch'**
d. **meins grev** da criticar **che**
e. **aschi rehs sco**
f. **pli segirs** en sia piazza dad ussa **che**
g. **meins gronda** resca **che**
h. **aschi gronds** dubis **sco**
i. **pli gronds ch'**
15. a. Il hotel Aurora ei buc en in liug aschi ruasseivel sco il hotel Rezia.
b. El ei buc aschi sportivs sco sia amitga.
c. Il viadi cugl auto ei buc aschi cumadeivels sco il viadi cul tren.
d. Las habitaziuns els quartiers novs ein buc aschi caras sco ina habitaziun el marcau vegl.
e. Il tscheins dalla habitaziun ei buc aschi aults sco quel per ils biros.
f. Las combras da durmir dils affons ein buc aschi grondas sco la combra da durmir dils geniturs.
g. La stizun dalla concorrenza marscha buc aschi bein sco la stizunetta da miu quinau.
16. a. dil qual
b. cun il qual
c. dils quals
d. el qual
e. tier la quala
f. dalla quala
g. il qual / che
h. sin il qual
i. cun ils quals

Lecziun 13

1.
  - a. ... schiglioc vegn jeu memia tard.
... perquei ch'il tren spetga buc.
  - b. ... schiglioc vegn la pulenta buca buna.
... perquei che nos hosps vegnan dallas siat.
  - c. ... schiglioc crei ella d'haver munchentau ina caschun.
... perquei ch'ella ha tschaffen da midar.
  - d. ... schiglioc hai jeu buca raps.
... perquei che jeu stoi haver dollars.

2.
  - a. Neu
  - b. Telefonescha
  - c. Metta
  - d. Discuora
  - e. Reservescha/Reserva
  - f. Dai
  - g. Finescha

3.
  - a. cumpra
  - b. Prendei
  - c. tedlei
  - d. Dai
  - e. emblidei
  - f. bui

4.
  - a. Sefida
  - b. sestermenta
  - c. Sedestadei
  - d. Sepren ensemen.
  - e. Sedosta
  - f. semuenta

5.
  - a. Vegni
  - b. Fagei / dei
  - c. Stei
  - d. schei
  - e. Hagies
  - f. dei
  - g. Mei / fagei

6. a. **Sch'**ei cuosta buca memia bia, **fagein nus** in viadi el Canada.
b. **Sche** Martin vess tschaffen, **savess el** vegnir cun nus ell'Australia.
c. **Sche** Claudia fuss stada a casa, **vessen nus** saviu star tier ella in pèr dis.
d. **Sche** jeu vess giu temps, **fuss jeu** vegnius a far ina viseta a vus.
e. **Sche** nus vessen saviu che vus eras en vacanzas, **vessen nus** buca disturbau pervia d'in termin.
f. **Sch'**els san, **fan els** bugen in survetsch.
g. **Sche** ti vesses detg pli baul, **fuss ei** buca stau in problem da cumbinar enzatgei.
h. **Sche** la sanadad lubescha, **quenta ella** da star pli ditg ell'Africa.
i. **Sche** ti lesses cumprar la casa, **stuesses ti** prender si contact immediat cul biro fiduziar.
7. a. Ella vegness era a saltar, sche ti desses in telefon e schesses ad ella da vegnir.
b. Nus massen a dar tennis, sch'il plaz fuss libers.
c. Ti stuesses simplificar il project, sche ti lesses gudignar la concorrenza.
d. Jeu savess sedrizzar da vegnir quasera, sche vus (vu)lesses.
e. Nus savessen gudignar il matsch damaun a sera, sche Gion fuss en fuorma.
f. Claudia cumprass in niev snowboard, sch'ella (ha)vess raps avunda.
g. Edgar encuess in buna occasiun, sche siu auto vegness buca tras la controlla.
h. Els fimassen aunc dapli, sch'els cartessen d'haver stress.
8. a. Sche vus fusses curri pli spert, vesses giu pli grondas schanzas da gudignar.
b. Sche Thomas vess midau piazza, vess el giu da luvrar bia dapli.
c. Sche nus vessen envidau pli che vegn persunas per Silvester, vessen nus buca giu plaz.
d. Sch'els vessen tarmess in fax, vessen nus saviu cura ch'els vegnan.
e. Sche Manuela fuss aunc ida in onn ell'Engheltiara, vess ella saviu far ina biala carriera.
f. Sche jeu vess giu raps avunda, vess jeu cumprau quella habitaziun.
g. Sch'ei fuss stau liber ina piazza tier il radio, fuss Andri probablamein s'annunziaus.
9. a. Lu mass jeu a durmir.
b. Lu fagess jeu ina pausa.
c. Lu stess jeu a casa.
d. Lu arvess jeu in mument la finiastra.
e. Lu calass jeu da prender las medischnas.
f. Lu sedecidess jeu aschi spert sco pusseivel.

10. a. Gabriela, gida mei empau. Surpren ina part da quella lavur.
 b. Spetga/Spitgei aunc in mument, jeu sun aunc buca semtgada.
 c. Sche ti vesas mia sora, di ad ella che jeu sappi buca vegnir quasera.
 d. Metta/Mettei a meisa tochen che jeu vegnel a casa, che nus sappien entscheiver a magliar lu.
 e. Drezza/Drizzei ora a miu patrun che jeu hagi saviu fixar il termin.
 f. Cumpra il schenghetg da natalezi per Daniela. Jeu hai strusch temps oz.
 g. Dei part tochen damaun, sche vus lesses era far part da quella gruppa.

11. fusses / (ha)vesses
 stuess
 fuss
 anfluss / mirass
 savess / fuss
 stess
 (Ha)vesses

“Roman, il bogn ei tschufs. Ti vesses saviu schubergiar (qu)el.”

“Roman, ils letgs ein buca tratgs giu. Ti vesses stuiu trer giu (qu)els.”

“Roman, las flurs ein seccas. Ti vesses giu da dar aua a (qu)ellas.”

“Roman, la vestgadira schai dapertut entuorn. Ti vesses saviu metter naven (qu)ella.”

“Roman, ti has la televisiun che va. Ti vesses stuiu metter giu (qu)ella.”

“Roman, las scadiolas ein tschuffas. Ti vesses giu da lavar giu (qu)ellas.”

“Roman, igl auto stat avon casa. Ti vesses saviu metter (qu)el en garascha.”

12. Empren in niev lungatg.
 Buca stai serraus en casa.
 Cumpra enzatgei che fa plascher.
 Legia in bi cudisch.
 Teidla biala musica.
 Buca fema aschi bia.
 Buca mira aschi bia televisiun.
 Va a far in viadi.
 Fai ina viseta ad enzatgi.
 Buca beiba aschi bia per emblidar.
 Buca stai aschi bia persuls.
 Buca pren mieds calmonts.
 Va a far sport.
 Buca patratga adina mo all' amitga.
 Va a saltar cun enconuschents.
 Buca lai pender las alas.
 Enquera in' autra amitga.
 Surpren ina lavur supplementara.

13. plaid da soluziun: schelentera

FINIA**STR**A
CONFIDON**Z**A
VISCH**IN**A
FATSCHENT**AS**
CLAV**S**
FRESTGER**A**
DAVON
PLATT**AS**
TELEFON
JOGUR**TS**
ALARM

→ **SCHELENT**ER**A**

Lecziun 14

1.
  - a. vegn a vegnir
  - b. vegnin a stuer
  - c. vegn a telefonar
  - d. vegnin nus a survegnir
  - e. vegnan a passentar
  - f. vegns bein buc a far
  - g. vegn a selegrar
  - h. vegn ad ir

3.
  - a. Igl ei tard.
Jeu sai buca, sch'ei vala la peina da far aunc in giug.
Ei vegn ad esser meglier dad ir a letg.

  - b. Igl ei uras da gentar.
Jeu sai buca, sch'ei vala la peina dad ir ussa aunc en stizun.
Ei vegn ad esser meglier da cumprar en quasera.

  - c. Ei vegn a plover.
Jeu sai buca, sch'ei vala la peina da far il sacados.
Ei vegn ad esser meglier da spustar la tura.

  - d. Jeu sesentel meglier.
Jeu sai buca, sch'ei vala la peina da star en casa.
Ei vegn ad esser meglier dad ir empau giadora.

  - e. Il bogn vegn serraus en in quart d'ura.
Jeu sai buca, sch'ei vala la peina dad ir a senudar.
Ei vegn ad esser meglier dad ir empau cun velo.

  - f. Nus vein finiu la lavur.
Jeu sai buca, sch'ei vala la peina d'entscheiver enzatgei niev.
Ei vegn ad esser meglier dad ir a far ina spassegiada.

4.
  - a. fagei
  - b. emblidei
  - c. Mei / dumandei
  - d. Schei
  - e. Dei
  - f. stei
  - g. Hagies
  - h. Seigies

5. vegnan ad haver
vegn ad esser
vegnan a survegnir
vegn a dar
vegn segir ad haver

vegn a far
vegnan en mintga cass a stuer
vegnan ils hosps stabels a dir
vegn a plascher

- 6.
- a. Jeu hai in aparat da fotografar **vegl**.
Il **vegl** president dall'uniun da traffic ha prestau gronda lavur.
  - b. Silvio para dad esser in **frestg** giuven, in giuven plein slontsch.
Sco dessert dat ei oz puaunas cun groma **frestga**.
  - c. In auto **niev** cuosta memia bia per mei.
Dapi l'entschatta da quest onn han els in **niev** schef da persunal.
  - d. Uonn vein nus giu in **criu** unviern.
Melona cun schambun **criu** ei ina dallas spisas che jeu hai il pli bugen.
  - e. Quei ei stau in **dir** cumbat, tochen che nus vein contonschius nossa finamira.
Lenn ruver ein in lenn **dir** che vegn duvraus savens per far plantschius da parchet.
  - f. Mintgaton san ins far in **grond** plascher cun ina pintga caussa.
Cun ses dus onns sa Sabrina aunc buca far pass **gronds** sco ses frars pli vegls.
- 7.
- a. **vegn a telefonar**
  - b. **vegn ad ir**
  - c. **vegnin** strusch **ad haver**
  - d. **vegnan ad entscheiver**
  - e. **vegn a studegiar**
  - f. **vegn ad esser**
  - g. **vegnan a finir**
- 8.
- a. ... **telefoneschi** aschi spert sco pusseivel agl inschignier Pedotti.
  - b. ... **mondi** per la posta e **distribueschi** quella aunc avon las nov.
  - c. Il schef giavischa ch'ella **fetschi** treis copias dall'offerta digl installatur.
  - d. Il schef giavischa ch'ella **tarmetti** igl imprendist a cumprar dus exemplars da quella revista.
  - e. Il schef giavischa ch'ella **empleini/empleneschi** ora quels quater formulars e **detti** els lu ad el per suttascriver.
  - f. Il schef giavischa ch'ella **controlleschi** aunc la bilantscha, cura ch'ella **hagi** peda.
  - g. Il schef giavischa ch'ella **prepari** l'invitaziun per la radunonza generala.

9. a. vegn buc ad haver
b. vegnan a stuer
c. vegn ad esser
d. vegnan a far
e. vegn a duvrar
f. vegnan a dir
g. vegin a stuer
h. vegns a crer
10. Nus stuein cumprar in niev perquei ch'il vegl funcziunescha buca pli.
Nus stuein haver temps per decider tgei model che nus lein prender.
Jeu calass bugen da luvrar entuorn las treis, sche Vus veis nuot encunter.
Schei agl architect Fravi contas fotocopias che Vus stueis haver.
Jeu suttascrivel lu il formular cura che jeu tuornel.
Quei ei buca l'emprema gada ch'el gida nus ord la buglia.
11. haver scret
esser turnaus/turnada
haver finiu
esser perschuadi/perschuadidas
haver udiu
haver terminau
12. a. vegn ad haver emblidau
b. vegn ad esser staus
c. vegnan ad haver fatg
d. vegn ad haver finiu
e. vegnan ad haver buiu
f. vegn ad haver mess
g. vegns ad haver empriu
h. vegn ad haver giu
13.   DEI
          HAGIES
          NEU
      SEIGIES
          SCHEI
- DANIS
14. **vegn ei ad ir
vegnin a prender si
vegnan ad haver liug**

Lecziun 15

	jeu	ti	el/ella	nus	vus	els/ellas
esser	erel	eras		eran	eras	eran
vegnir	vegnevel		vegneva	vegnevan	vegnevas	vegnevan
ir	mavel	mavas	mava	mavan	mavas	
salidar	salidavel	salidavas	salidava	salidavan		salidavan
vender		vendevs	vendeva	vendevan	vendevs	vendevan
saver	savevel	savevas	saveva		savevas	savevan
far	fagevel	fagevas	fageva	fagevan	fagevas	
haver	(ha)vevel	(ha)vevas		(ha)vevan	(ha)vevas	(ha)vevan

- 2.** Jeu hai udiu
Mia amitga ei sedecidida
ei quei stau
Ella prendeva / mava / Jeu durmevel / legevel / fagevel / jeu mavel / mavan
nus / Quei ei stau
fagevas vus
fagevan nus / nus envidavan / smarschanavan nus
essas vus buca vegni
- 3.** dar sil stumi ad enzatgi (d)
haver raps da stiarner (b)
far la gatta morta (a)
buca vegnir ora cul marmugn (c)
- 4.** b. Tumasch: Jeu sun staus en Spagna cun la moto. La damaun levavel jeu baul. ...
- a. Andri e Claudia: Nus essan stai en Grecia. La damaun durmevan nus ora ditg. ...
- c. Anna: Jeu sun ida ellas muntognas. La damaun levavel jeu fetg baul. ...
- d. Marisa e Clau: Nus essan stai a Londra. La damaun levavan nus buca memia tard. ...

6. a. mavan / stevan
b. levavan
c. durmeva
d. magliavel / fagevan
e. (ha)vevas
f. vegneva
g. draccava
h. era
8. era / (ha)veva
(en)sulvevan
tedlavan
legevan
mavan
miravan
fagevan
mavan
(ha)vevan / vegnevan
9. ein ellas stadas
jeu hai fatg / hai giu
jeu sun stada
era / era
(ha)vevan nus / mavan nus
hai adina magliau / ei ha
(ha)vevan nus / nus luvravan
buevan ins/buev'ins / (ha)vevan nus
ei era / mavan nus
ei / mavel jeu
magliavan nus / buevan
hai empriu / ein stadas
10. a. **era** (Imperfekt: bereits andauernde Handlung) / **ha scalinau** (Perfekt: Beginn einer neuen Handlung)
b. **mavan nus** (Imperfekt: gewohnheitsmässige Handlung)
c. **sun jeu staus/stada** (Perfekt: abgeschlossene Handlung in der Vergangenheit)
d. **hai viu** (Perfekt: einmalige abgeschlossene Handlung) / **hai jeu pigliau tema** (Perfekt: einmalige abgeschlossene Handlung)
e. **savevel** (Imperfekt: Handlung, die zeitlich nicht abgegrenzt ist) / **discurrevas** (Imperfekt: Handlung, die zeitlich nicht abgegrenzt ist) / **eis ius/ida** (Perfekt: einmalige abgeschlossene Handlung)
f. **eran** (Imperfekt: bereits andauernde Handlung) / **ha ei entschiet** (Perfekt: Beginn einer neuen Handlung)

11. a. stoi jeu / els vegnien
b. ha empriu d'enconuscher / els fagevan
c. Savevas ti / lavuri buca / Igl ei/ei vegn ad esser / el ha midau
d. jeu sun ius/ida / savevel jeu buca / ei quei stau
e. Nus (ha)vevan / nus essan vegni / ha ris / ha detg / ei po/pudess / (ha)veis/(ha)vesses
f. funcziunescha buca pli / Els cumpran/vegnan (probablamein) a cumprar
12. a. in (Clo Luzi)
b. sia basatta
c. siu basat
d. da vart dalla mumma neginas, da vart dil bab savein nus buca
e. la dunna da siu cusrin Clo
f. la brit
13. waagrecht - horizontal
3. la sira
6. l'onda
7. il schiender
10. la brit
11. igl aug
12. il frar
13. il quinau
- senkrecht - vertical
1. la cusrina
2. il nevs
4. la sora
5. la tatta
8. il cusrin
9. la niaza
10. la biadia
14. geniturs
bab / mumma
frar
sora
um / quinau
fegl / brit
frar / quinada / nevs / niazas
feglia
um / schiender
feglia / tat / tatta
biadia / feglia / schiender

- 15.** ... Mo jeu capeschel che Vus (ha)veis buca vuliu far il viadi naven dall'Australia tochen cheu per star mo in pèr dis. Igl ei stau ina fetg biala fiasta cun ina buna atmosfera. Las fotografias che jeu tarmettel a Vus dattan ina pintga impressiun. Tuts eran cuntents ed han gudiu la fiasta, sco quei che Vus vesis sin las fotografias. Sin ina da quellas ves'ins l'entira cumpignia. Forsa enconuschis Vus buca tuts pli suenter tons onns.
- In pèr stoi jeu segir presentar a Vus. Sper tatta e sper miu frar Silvio sesa ina dunna blonda. Quei ei mia nova quinada, la dunna da Silvio. Ella ha num Elvira. Els ein maridai pér dacuort, atgnamein d'in mument a l'auter. A mi ei mia quinada fetg simpatica. Davos Silvio vesis Vus sia sira e siu sir. Els meinan ensem in ina fatschenta da sport a Tavau. Sper tat vesis Vus in um ualti gries. Quei ei miu cusrin Battesta. Buca da reconuscher pli! Dapi ch'el viva giu el Tessin ha el priu tier fetg. Forsa maglia el memia bein. Tgi sà? Seregurdeis Vus aunc con satels ch'el era, cura ch'el (ha)veva vegn onns? Sper mei vesis Vus ina mattatscha da diesch onns. Quei ei mia figliola, la feglia da mia cusrina Annetta. Annetta ei spartida da siu um e viva ussa a Cuera. Tut tschellas persunas che Vus vesis sin la fotografia enconuschis Vus gie. Tat e tatta han, sco ei para, bunamein dapli plascher cun ils biadis e las biadias che cun ils agens affons. Quei han ins viu fetg bein, cura ch'els han engraziu per ils regals.
- Scrivi ina ga in pèr lingias ni tarmettei in fax. Nus selegrassen tuts, sche Vus e Vossa famiglia vegnesses puspei ina ga en Surselva e sche Vus stesses empau pli ditg tier nus.
- Salidei Vies um, John e Dorothy.

Cars salids

Vossa Cristina

- 16.** vuleva
 saveva / era / savevan
 vivevan / dumandava
 maridien / rieva / dumandava
 scheva / spetga / maridein / eran / era
- ha fixau / ha envidau
 ein i
 han
 eran / ha (Mario) annunziau
 seigien / spetgien
- ha cuzzau / ei stada
 eis ei tuttina stau

Lecziun 16

1.
  - a. meila
  - b. crappa
  - c. detta
  - d. buobanaglia
  - e. mustgam
  - f. feglia
  - g. cagliom

2.
  - a. ... contas uras ch'ins drovi dad ir naven dad Andiaast sil Pass da Pigniu.
  - b. ... cura ch'els quantan da partir damaun marvegl.
  - c. ... co nus fagein il viadi.
  - d. ... a tgi che jeu hai empristau il cudisch.
  - e. ... pertgei ch'el hagi aunc buca schau reparar siu auto.
  - f. ... con ditg ch'igl ei.

3.
  - a. pertgei ch'
  - b. Perquei ch'/Cunquei ch'
  - c. perquei ch'
  - d. perquei ch'
  - e. pertgei che
  - f. Perquei ch'/Cunquei ch'
  - g. pertgei che

4.
  - a. sefermar
  - b. (la)schar la precedenza
  - c. leischnan ins/leischn'ins
  - d. freinas
  - e. siglius

5.
  - a. ... vegnessi bugen cun nus, sch'el stuessi buc ir giu Turitg quei di.
  - b. ... savessi empristar siu velo per duas uras.
  - c. ... perdessien pli pauc temps, sch'els prendessien igl auto.
  - d. ... ella fussi vegnida memia tard a luvrar, sche sia mumma (ha)vessi buca clamau ella.
  - e. ... savessi seconcentrar meglier, sche jeu tedlassi buca trasora radio durent la lavur.
  - f. ... ti emblidassies buca ton, sche ti scrivessies si tut quei che ti stos cumprar.
  - g. ... (ha)vessien stuiu controllar igl ieli avon che far aschi in liung viadi cun auto.

6. Il legn cuntegn deplorablamein dus sbagli:
- ei manca in quaderet alla fin digl εμπrem plaid
- il secund **e tierz** quaderet digl εμπrem plaid stuessen esser grischs.

SCHUBREGIAVEIDER
RETROVISUR
PARAVENT
RODA
PORTA
PARACULP
NUMERA
TETG

→ CHEVROLET

7. hai jeu giu
hai/(ha)vess stuiu
hai jeu buc udiu
sun vegnius neunavon
sun jeu setratgs en
jeu hai gnanc ensiult
hai priu
(ha)veva
hai jeu dau
muncava
erel
ha traversau / hai frenau
plueva
era / sun jeu siglius
steva / era
ha ei fatg / ein (eran)
hai jeu munchentau
jeu hai stuiu
vuleva buca
seigi
stoi
8. (1) gronds
(2) maghers
(3) liungs
(4) in barbis
(5) stgir
(6) cun sdremas
(7) neras
(8) calzers da gimnastica

10. a. grads
b. git
c. maghers/satels
d. ureglias sco lavazzas
e. spelada
f. finas
g. plein fauldas
h. pigns e vivs

11. a. draccada
b. luvrada
c. durmida
d. magliada
e. paterlada
f. schubergiada
g. sgiavlada

12. Cunquei ch'
cura che
Cunquei ch'
aschia che
che
Avon che
sche
che
che
Cura che
ch'
nua che
sch'
suenter ch'
Duront che
ch'
sche
senza ch'
perquei che
Cura ch'
che
Suenter
che

Lecziun 17

1. Ei va aunc *in'uriala*.

Jeu *dun in'egliada* sin la cruna da cudischs.

Ti has ina *dètga* collecziun da cudischs romontschs.

Jeu *hai dad* ir damaun giu Soluturn.

Quei ei in veritabel *caos*.

Quei ei schon ina disa *dil huz*.

Claudia di *aviartamein* quei ch'ella manegia.

Jeu *hai marveglias* tgei che ti dis.

Deplorablamein sai jeu buca star pli ditg. Jeu *stoi far vinavon*.

2. La squadra naziunala svizra sto haver *gudignau*.

Forsa ch'els vegnan damaun. Els savevan aunc buca, sch'els sappien vegnir.

Ei savess esser che ti *has raschun*.

Ella lavura *dapi onns ed onns* a Sogn Murezi.

En siu biro ha el in *uorden exemplar*.

Els vegnan probablamein *gia* entuorn las duas, era sche la radunonza ha liug pèr allas tschun.

Ti sas buca s'imaginar con *pedantics* ch'el sa esser cun ils affons.

Spetga *in mument*.

Jeu hai dau *ina cuchegiada* en scaffa.

El ha ina *entira pluna* cudischs vegls.

Jeu *stoi* star aunc dus dis giu la Bassa.

Vus veis cheu il dètg *disuorden!*

Tgei moda *dil gianter* ei quei?

Martina di *agradora* quei ch'ella tratga.

Jeu *less saver* co ella ha reagiu.

Jeu hai *prescha*.

Els *han piars* la partida. Mo ei era da spitgar nuot auter.

Els han telefonau ch'els tuornien *segiramein* aunc questa sera.

Quei che ti dis constat buc. Quella ga *sbaglias* ti.

Ella ei ida a star pèr *dacuort* en Surselva.

Mira tgei *disuorden* ch'el ha sin meisa.

Ellas han giu in nausch viadi ed ein arrivadas *pèr tard* la notg.

El ei *generus* e tuttina severs cun la buobanaglia.

3. a. il schubregiaveider
il paravent
igl uvierchel dil motor
il paraculp
il retrovisur
la cazzola
la numera
- b. las crutschas
il frein
il sez
la fuortga
la pumpa
il gavegl/la gaveglia
il rom dil velo
il fis
la spada
il paralozza
4. a. **cudisch**
b. **romontsch**
c. **marveglias**
d. **empristar**
e. **pedant**
f. **prescha**
g. **partida**
h. **quittanza**
5. a. (vu)levan nus
neveva / cuflava
ha stuiu
(ha)vein decidiu
- b. ei Mario ius
ha el anflau
ha el vuliu
ha detg / ha el manegiau
- c. (vu)leva
ha siu amitg fatg
quintavan
ein vegni
- d. Has ti viiu
(ha)vein ponderau
ha detg
seigi stada
ha plaschiu

6. a. sappi
hagien
- b. seigi
- c. hagi
vegni
- d. seigi
stoppi
- e. sesentien
veglien
- g. gidi
audi / vesi

7.	saver	nus savein	savend
	far	nus fagein	fagend
	stuer	nus stuein	stuend
	dir	nus schein	schend
	ir	nus mein	mond
	haver	nus havein	havend
	esser	nus essan	essend
	beiber	nus buin	buend
	magliar	nus magliein	magliond

8. **Mond** en stizun ...
... stevan a suleagl **buend** e **riend**.
Mo lu, **vegnend** pli datier e **mironnd** empau ...
Havend negin temps/Buca havend temps da paterlar ...
Magliond e stond da cumpignia ...
Viagiond pigl entir mund ...
Riend e schend ch'el ...
El hagi saviu sefar ord la puorla mo **svanend** d'in mument ...
... e **sestabilend** per plirs onns ...
Havend luvrau pli che ...

9. (2) Els han seit. Els vulan far ina pausa ...
(3) «Miarda!», di Flurin. «Cheu ei zona blaua ed ins stuess haver ina rudiala ...
(4) Suentar in cuort mument arriva Silvia a riend. «Nuot da far. Ins steuss ir ...
(5) Flurin ha dubis. «E sche la polizia fa controlla? Sch'in da quels polizists ...
(6) Ei va ditg tochen che Flurin selai perschader. Murmignond enzatgei da ...
(7) Cura che Silvia e Flurin vegnan tier lur auto, ein gest dus polizists leu ...
(8) «Vesas, miu car! Mo buca tertgar che tuts seigien aschi pedantics sco ti!»
(9) «Vesas Silvia», di Flurin. «Precis ni pedantics san ins esser, mo buca ...

- 10.** ina collecziun da cudischs
in matg (da) flurs
in mantun crappa
ina gruppa giuvenils / ina gruppa da persunas
in triep camutschs
ina roscha utschals
ina muntanera nuorsas
ina pluna lenna

Lecziun 18

1.	perfect	perfect surcumponiu	plusquamperfect	plusquamperfect surcumponiu
els/ellas		han giu detg	(ha)vevan detg	(ha)vevan giu detg
el/ella	ha luvrau		(ha)veva luvrau	(ha)veva giu luvrau
jeu	hai udiu	hai giu udiu		(ha)vevel giu udiu
nus	(ha)vein vendiu	(ha)vein giu vendiu	(ha)vevan vendiu	
ti		has giu envidau	(ha)vevas envidau	(ha)vevas giu envidau
vus	(ha)veis capiu	(ha)veis giu capiu		(ha)vevas giu capiu

2. a. El vegn buc ad esser staus dil tut neunavon.
 b. Ella vegn ad haver durmiu memia ditg.
 c. Ei vegn ad esser vegniu enzatgei denteren (ad els).
 d. Els vegnan ad haver emblidau da stizzar.
 e. La batteria vegn ad esser stada scargada.
 f. Ella vegn ad haver giu schliata luna.
 g. Els vegnan ad haver spustau la seduta per in motiv u l'auter.
 h. Ellas vegnan ad haver midau idea.
3. a. era staus / (ha)veva giu
 b. (ha)vevan detg
 c. (ha)veva gia da giuven giu
 d. (ha)vevan scret
 e. (ha)vevan passentau / (ha)vevan survegniu
 f. (ha)veva Ursina fatg / (ha)veva pigliau / eran arrivai
 g. (ha)veva empermess
4. a. fuss ius/ida / (ha)vess anflau
 b. (ha)vessen cumprau / (ha)vessen giu
 c. (ha)vesses garantiu / (ha)vess jeu midau
 d. fuss ida
 e. fuss vegnida / (ha)vessen nus fatg
 f. (ha)vessen vendiu / (ha)vessen anflau
 g. fussen separticipai / (ha)vessen nus gudignau
 h. fuss ius / fuss el s'agitaus
5. Cunquei che Johannes Badrutt **gudignava buc** avunda per trer vi sia famiglia cun menar in'ustria a Samedan (leu nua ch'il hotel Bernina sesanfla oz), **ha el ponderau** da surprender la pensiun Faller a S.Murezi. Quei **era** ina casa sempla cun 12 stanzas. In signur Bernet **s'interessava** era da cumprar ella, mo quei di ch'el **ei ius** a mirar ella, **eis el siglius** cul tgau talmein encunter il rom d'in esch ch'el **ha piars** il tschaffen da cumprar ella. Johannes Badrutt perencunter **ei ius** ora sin la lautga ed **ei staus** incantaus dalla stupenta vesta sil lag e sillas muntognas. "In liug ideal per in hotel!" **ha el tertgau**. Ils raps

muncavan ad el, mo grazia agl agid dil 'landamma' de Planta **ha el saviu** sorprender la pensiun per in tscheins da duamelli francs ad onn. Pervia dalla stupenta posiziun **ha el dau** alla casa il num "Hotel und Pension Engadiner Kulm".

All'exposiziun mundiala a Paris **ha Johannes Badrutt viu** l'empreda cazzola electrica. El **ha capiu** immediat tgei pusseivladads che l'invenziun nova **purscheva**. El **ha buca giu** ruaus tochen ch'el **ha saviu** baghegiar a S.Murezi ina pintga ovra electrica. Leu nua ch'igl En sbucca dil lag e **(ha)veva fatg** in vau cun gronda pendenza tras la greppa, **era** in liug adattau. Aschia **ei** il hotel Kulm a S. Murezi probablamein **staus** igl empreda baghetg svizzer che **(ha)veva** glisch electrica.

La fatschenta **flureva** ed aschia **ha Johannes Badrutt entschiet** ad engrondir il menaschi. El **ha fatg** construir in vestibul e, sco in dils empreds hoteliers en Svizra, **ha el installau** l'invenziun nova dil "Water Closet" e l'aua currenta en sia casa. Cura che tut **ei stau** a fin, **ha el envidau** ils indigens a mirar il hotel e quels **ein sesmarvigliai** tgei miraclas tecnicas che **sesanflavan** en quella casa.

Ina sera d'atun digl onn 1864 **ei Johannes Badrutt daventaus** igl inventader dil sport d'unviern en Svizra. Ei **era** ina sera stgira e pluviusa. Restai **eran** mo aunc quater hosps engles e quels **sesevan** cun Johannes Badrutt ella "Stüva engiadinaisa" davon il tgamin aviert. Il hotelier **haveva fatg** purtar in pèr bunas butteglias vin Vuclina ord il tschaler el grep. Da buna luna **ha el dumandau** sch'els sappien ch'igl unviern seigi cheu ell'Engiadina bia pli emperneivels che a Londra. Cura ch'ei detti sulegl, sappien ins ir entuorn en mongias-camischa. Ils Engles **han buca priu** serius el. Per perschader els **ha el fatg** la suandonta proposta: el **ha envidau** els dad esser ses hosps naven da Nadal tochen la primavera. Per finir **han els fatg giu** che, sche Badrutt hagi buca raschun, stoppi el pagar ad els il viadi da Londra a S. Murezi e retuorn e sch'el hagi raschun, sappien els esser ses hosps persunals tochen la primavera. In pag nua che Badrutt **metteva** sissu en mintga cass. Mo el **ha tertgau** che a liunga vesta vegni el a gudignar. Ed el **ha giu** raschun. Ils quater Engles **ein turnai** a Londra sauns e frestgs e bials brins. Igl onn suenter **ein els turnai** sco hosps che **pagavan (pagan)** e cun els aunc pli che 20 auters.

Malgrad tut siu success **ha el buca piars** il senn per la realitad. El e tut la famiglia **magliavan** ensemen cun ils emploiai. Vid la liunga meisa enamiez **seseva** el, la tatta culs fegls e las feglias, las brits culs biadis e las biadias, ils secretaris, las guvernantas ed il concierge, a dretg vid in'autra meisa ils portiers, ils cameriers ed ils fumegls, a seniester las lavunzas, las stirunzas e las camerieras. El **menava** siu hotel sco in patriarc. Quei **valeva** buca mo per la famiglia e per ils emploiai, mo era per ils hosps. In vegl Engles seregorda ch'igl empreda onn dalla stagiun d'unviern **hagien ins sentiu** vid il magliar ch'ei **vegneva** spargnau. Tschun Engles **ein pia sedecidi** dad ir a discuorer cul vegl Badrutt. Els **han presentau** lur reclamaziun. Il vegl Badrutt hagi mirau cun egl sever si per els. Lu **hagi el detg** en siu engles rudimentar: "If good enough for me, good enough for you. Good bye." Cun quei **ha el aviert** ad els igl esch a riend. Quei seigi buca stau ina schliata lecziun.

- 6.**
1. cordiala
  2. s'informar
  3. cura
  4. rinforzau
  5. dolorusa
  6. s'imaginar
  7. notizia
- 7.**
- a. vegnevan
ei staus
  - b. mondi
  - c. sappi
  - d. hagi
  - e. seigi
hagi
  - f. ha
  - g. ei
  - h. seigi
vegni
sappi
tucchi
  - i. ein
  - k. hagian
seigien
  - l. sappi
seigi
seigien
- 8.**
- a. era
ha la scola stuiu vegnir serrada
  - b. ei staus
ei turnaus
  - c. ein stai parti
  - d. ei staus baghegiaus
era
  - e. ha buca giu
era siglius
  - f. han saviu
era
ei sesviluppaus
  - g. ha giu tedlau
(ha)vevan
ha el reagi
  - h. eran
han els detg
seigi buca stau
  - i. han

Lecziun 19

1.

layout
baby-sitter
check-list
drink
show
event
shareholder value
sandwich
half-pipe

proposta per in plaid rom.

tgirapops
gliesta da controlla
bubronda
presentaziun
eveniment; occurrenza

paunin cun ...
mesapipa

2.

- a.   il targliun   =   **Schleifwagen (für den Transport von Heu, Molken in steilem Gelände)**
           la noda   =   **Zeichen, Kennzeichen**
           las marveglias   =   **die Neugier**
           il mulet   =   **der Scherenschleifer**
           tretlar   =   **furzen**
           tagliar   =   **schneiden**
           il buttatsch   =   **Wanst, Ranzen, Bauch**
           pauper graslut   =   **arme kleine dicke Person, armer Dickwanst**

- b.   **Im TIGERS-CLUB und COR MASDÀ
 wo er singt RUMANTSCH LADIN
 dankt RIET dem SEGNER BUN
 dass er isch vom ENGADIN.**

- c.   plaid tudestg: plaid romontsch corrispudent:
           vendiert   vender
           pensiert   pensar
           tretlier   tretlar
           S'pensiera   il pensar
           chaminiert   chaminar
           pendiert   pender
           impiegiert   impieggar
           zipliert   ziplar

3.

- a.   da durmir
 b.   da cuser
 c.   da lavar
 d.   saver e puder
 e.   far fein
 f.   magliar
 g.   sedepurtar

4. a. Robert ha l'impressiun **dad/d'esser** in dils megliers en quei sector.
- b. Lucia manegia **dad/d'esser preparada** bein per la seduta dils scolasts da musica.
- c. Nus vein giavischau **da saver** entscheiver las vacanzas in di pli baul.
- d. Negin ha cussegliu a Riet **da vender** siu targliun.
- e. Veis Vus detg ad ella **da telefonar** al Radio Rumantsch pervia dil rapport sur da nossa radunonza?
- f. Curdin ei fetg surstaus **da buca haver survegniu** risposta sin sia brev.
- g. Tgi sa co ei va quella gada cun las elecziuns. Ursina spetga **da vegnir eligida**.
- h. Ses geniturs han detg ad el **da scriver** in e-mail, cura ch'el tuorni digl exterior.
5. a. **Per esser preparada bein** ha Lucia mirau atras aunc ina gada las actas.
- b. Mirei che vus hages stez tut las cazzolas **avon ch'ir ord casa**.
- c. **Suenter haver giu finiu il studi** eis el ius per in miez onn egl exterior.
- d. **Per far valer siu punct da vesta**, drova ella tut las metodas pusseivlas e nunpusseivlas.
- e. **Suenter haver giu fatg il cuors da romontsch**, han els giu il cletg dad anflar dus interessents per in brat linguistic romontsch-ingles.
- f. **Senza sefar en** ha Catrina entschiet a tschintschar dad ault, mo si per ella.
- g. **Suenter haver finiu da mirar il film**, ein nos enconuschents i immediat a casa.
- h. A miu manegiar astgas ti buca far ina proposta **senza haver studegiu da rudien il problem**.
- i. Dei in cloc **avon che sedecider**, sche vus prendeis part dalla discussiun al radio.
6. a. **Cun tedlar radio** han bia Romontschs giu igl emprem contact cun auters idioms dil Grischun romontsch.
- b. **Mo cun crear novs plaids romontschs** vegn ins buca dad adattar il lungatg allas midadas.
- c. Ins fa in grond pass enviers l'integraziun **cun emprender il lungatg dil liug**.
- d. Leo s'agitescha sgarscheivel **cun mirar in matsch** da ballapei alla televisiun.
- e. Dunna Sonder ha empriu romontsch **surtut cun discuorer culs affons**.
- f. Riet ei vegnius rehs **cun far commerci cun urdeins da purs**.

7. a.

	present	imperativ	cundiziunal	conjunctiv	imperfect	perfect
esser	jeu sun	seigies!	el fuss	ch'ella seigi	ti eras/fuvas	els ein stai
haver	jeu hai	hagies!	el (ha)vess	ch'ella hagi	ti (ha)vevas	els han giu
vegnir	jeu vegn(el)	neu!	el vegness	ch'ella vegni	ti vegnevas	els ein vegni
dir	jeu ditgel	di!	el schess	ch'ella ditgi	ti schevas	els han detg
ir	jeu mon(del)	va!	el mass	ch'ella mondi	ti mavas	els ein i
far	jeu fetsch(el)	fai!	el fagess	ch'el fetschi	ti fagevas	els han fatg
star	jeu stun(del)	stai!	el stess	ch'ella stetti	ti stevas	els ein stai
puder	jeu pos	-	el pudess	ch'ella possi	ti pudevas	els han pudiu
stuer	jeu stoi	-	el stuess	ch'ella stoppi	ti stuevas	els han stuii
dar	jeu dun(del)	dai!	el dess	ch'ella detti	ti devas	els han dau

- b. (ha)veva
eis el vegnius tarmess
era
haveva
era
fagevan
ha buca teniu ora
eis el partius
ei ius
eis el seschus
mava
eis el vegnius involvius
eis el fugius
eis el daventaus / ei ius
ha el entschiet
(ha)veva
ei ... sfundrada
ha el anflau
han retschiet
ei daventaus
ei ius
ha el maridau
ha entschiet
ha el giu / eis el sedecidiu
eis el turnaus

(ha)veva resistiu
ha maridau
eis el daventaus

- 8.
a.	→	7. gavegl
b.	→	5. spina da contact
c.	→	4. interruptur
d.	→	6. ligiadora
e.	→	1. scaffa da brevs
f.	→	8. receptur da tgau
g.	→	3. monitur
h.	→	2. sbuf